Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 225 (10517) | 1977 чылдың сентябрь 24, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Ужудуушкунда «Прогноз-6»

Космос делгемин шинчилээриниң программазын ёзугаар 1977 чылдың сентябрь 22-де Москванын-биле 3 шак 51 минута турда Совет Эвилелинге «Прогноз-6» деп автоматтыг станцияны «Прогноз» деп автоматтыг обсерваторияныг 1972 чылда эгелээн шинчиледдерин уламчылаары-биле салып үндүрген.

Ол хевириниң баштайгы беш станциялары ышкаш «Прогноз-6» Хүннүң корпускулярныг болгаш электромагниттиг хереллениишкиннерин, Хүннүң чалбыраашкынныг аттыккан хереллерин планеталар аразында делгемге болгаш Черниң магнитосферазынга Хүннүң чоруунун салдарын тодарадыр сорулга-биле Чер чоогунда космос делгеминиң магниттиг шөлдерин, а ол ышкаш Галактиканың ультрафиолеттиг, рентген болгаш гамма хереллениишкиннерин шинчилээр. Ол шинчиледдерни чорудары-биле станцияла космос делгемин шинчилээр талазы-биле делегейиниң кады ажылдажылгазының программазын ёзугаар Совет Эвилелинге, Чехословак Социалистиг Республикага болгаш Франциягга кылган эртем аппаратураларын тургускан.

Станцияны санап каан траекториязынче үндүрерин Черниң кылымал спутнигиниң орбитазындан боттандырын чоруткан.

Эртем аппаратуразыныг ангыда станцияда 928,4 мегагерц частотада ажылдаан турар радиодамчыдыкчыны, орбитаның кезектерин ылаптыг хемчээр радиосистема, приборларын болгаш эртем аппаратуразының ажылынга дугайын Черже дамчыдар радиотелеметриктиг система бар.

Телеметриктиг информацияның сан-түүнүн ёзугаар алырга, станцияның системалары болгаш эртем аппаратураза болур чогууру-биле ажылдан чоруур. Таарыштырылга-сапалда төвү болгаш ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының институттары кээп турар информацияны сайгарып турар.

Төрээн чуртуңнуңдур

«ИЛ-62-НИҢ» ЧАА ЧЕДИИШКИНИ

Аэрофлоттуң күчүлүг «ИЛ-62» деп реактивтиг пассажир самолёду делегейниң ийи чаа рекордун тургускан. Сентябрь 22-де 15 шак 22 минута турда Шереметьево аэропортка хонуткан самолёттуң иштинде болгаш черге тургускан херекледдерин баштайгы сан-түү-биле алырга, алды кижиден тургустунган хөрээжен экипажтыг «ИЛ-62» самолёт хаг-дынчак маршрутка эн ырак ужар талазы-биле делегей рекордун тургускан. Ол рекорд эм 10388 километрге деп. Ийнги тургускан делегей рекордту болза 10000 километр ырак хагдынчак маршрутаа шактаа ортумак дургени 804 километр болган.

Экипажтың составынга Красноярскиден Правда Вертипрахова, Москвадан Евгения Мартова, Галина Козырь, Нина Костыркина, Алма-Атадан Тамара Павленко болгаш Душанбеден Галина Смагина олар кирген.

(СЭТА).

1917-1977 60

Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга шалыпчы күш-ажыл!

РАЙКОМ БОЛГАШ СОҢГУЛДАЛЫГ АКТИВ

«Партияның эрткен район конференциязынга СЭКП райкомунуң кежигүнүнге соңгуп, меңзэ болгаш өске-даа чамдык коммунистерге бедик бүзүрелди көргүскен чүве. Партия райкому бистерден, соңгулдалыг активтен негелдени күштелдирип, бо талазы-биле ажылды план ёзугаар чорудуп турар. Райком кежигүннери чер-черге, күш-ажылчы коллективтерге боттарының чорудуп турар ажылының дугайын ой-ойде СЭКП райкомунуң бюроларынга, пленумнарга дыңнадыгларны кылып, отчёттарны берип, айтырыглар белеткэзринге, шиитпир күүселдезин организастаарынга идеепкейлиг киржип турар...»

Бо болза СЭКП Өвүр райкомунуң кежигүнү, «Торгалыг» совхозта чолаачы Балчий-оол Биче-ооллуң чагаазындан өдуруглар-дыр. Партийжи соңгулдалыг органнарга соңгудары коммуниске хүндүлүг болгаш харыысалгалыг херек. Ажылагыйның болгаш культура тургузуушкунунуң аңгы-аңгы участоктарынга удуртулганың деңнели, партийжи салдары соңгулдалыг активтиң идеепкейлиг ажыл-чорудулгазындан, оларның харыысалгазындан база улуу-биле хамааржыр. Бир эвес соңгулдалыг актив-биле план ёзугаар, доктаамал ажыл чорутпас болза, оларның чамдыктары анаа-па ат кадагалаан кижилер болу бээр. Ынчаарга СЭКП Өвүр райкому соңгулдалыг активтен негелдени күштелдирбишаан, олар-биле шудургу ажылды чорудуп турары Б. Биче-ооллуң чагаазындан тодаргай-дыр.

Бо райком бодунуң соңгулдалыг активин кандыг-даа ажыл-хереги боттандырарынга улуг күш кылдыр санавышаан, даандырган ажыл-хереке оларның идеепкейин, харыысалгазын бедидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни ап, бюроларга болгаш пленумнарга айтырыглар белеткэзринге оларны идеепкейлиг киириштирип турар. Чижээ, бо чылын болган пленумнарга «Торгалыг» совхозта чолаачы Б. Биче-ооллуң, школа директору Д. Сюндюптүң болгаш өске-даа эштериң дыңнадыгларын алган. Ам дараазында пленумга дыңнадыг кылыры-биле райкомнуң ийи кежигүнү белеткеп турар.

Оон аңгыда мында райком болгаш районнуң парторганизациязының ревизия комиссиязының кежигүннери барык шуптузу партия эге организацияларының ажылын сайгарып көөрүнге, шиитпирлер күүселдезин организастаарынга идеепкейлиг киржип турар. Соңгулдалыг актив партийжи тургузугнуң үндезиннерин, ооң ажылының стилин болгаш практиказының аргаларын шиңгээдип алзын дээш оларның өөредилгезин кварталда бир удаа чорудуп, чамдыкта райком күш-ажылчы коллективтерге, коммунистер ортузунга партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдың хевирлериниң, шиитпирлер күүселдезин организастаарының дугайында өөредилиг беседаларны пленумнар соолунде эрттирип турар.

Бо бүгүнүң түңнелинде соолгу үеде бо районда партия организациялары күш-ажылчы коллективтерге бодунуң ажылын элээн идеепкейжиткен, ажылга коммунистериң идеепкейиниң болгаш харыысалгазының дугайында айтырыгларны удаадараа чугаалажыр турар апарган. Амгы үеде районнуң бүгү коммунистериниң 65 хуузу материалдыг бүдүрүлгеде хаара туттунган. Соңгулдалыг актив-биле ажылды ол ышкаш СЭКП-ниң Каа-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа райкомнары, «Тыва нобальт» комбинатта, «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде парткомнар бедик деңнеде тургускан.

Ынчалзажок чамдык райкомнар болгаш парткомнар соңгулдалыг актив-биле ажылды кошкак чорудуп, олар партийжи тургузугнуң үндезиннерин, экономиканың айтырыгларын, партия ажылының стилин болгаш арга-дуржулгазын хандыр шиңгээдил алыр талазы-биле оларның өөредилгезин системалыг чорутпайн турар. Бюроларга, пленумнарга айтырыглар белеткэзринге, санал-оналы бээринге хөй эвес санныг кижилерни киириштирер практика ам-даа бар.

СЭКП Кызыл хоорому, Бии-Хем болгаш өске-даа чамдык райкомнар соңгулдалыг актив-биле ажылды системалыг чорутпайн, оларның өөредилгезин ёзу барымдаалап организастаан, боттарының ажылдап турар черлеринге чорудуп турар ажылының дугайында оларның дыңнадыгларын, отчёттарын бюроларга, пленумнарга албайн турар. СЭКП Эрзин райкому наш чылдар мурнунда ындыг хемчеглерни доктаамал практикалап турган, партияның эрткен район конференциязындан бээр райком кежигүннериниң болгаш аңаа кандидаттарның дыңнадыгларын, отчёттарын албаан. Бо үстүнде дег четпестер өске-даа партия организацияларында бар.

Партийжи ажыл дээрге-ле кижилер-биле ажыл-дыр. Ынчангаш ооң ленинчи стилин болгаш уран аргазын соңгулдалыг актив шиңгээдип алган турзун дээш хамыктың мурнунда партия комитеттериниң талазындан оларның өөредилгезин план ёзугаар, системалыг чорудар херек. Семинарларга болгаш школаларга партийжи тургузугнуң үндезиннерин, В. И. Ленинниң маңаа хамаарышкан ажылдарын, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң «Пэртийжи тургузугнуң эң чугула айтырыглары» деп номун, экономиканың айтырыгларын болгаш өске-даа чугула күүлдерни эрткежок чугула.

СЭКП-ниң XXV съездизи партийжи ажылдың стилин болгаш арга-методун улам сайзыраңгайжыдарынче улуг кичээнгейни салган. Ынчангаш СЭКП хоорому, райкомнары болгаш парткомнар соңгулдалыг актив-биле ажылдың хевирлерин улам сайзыраңгайжыдып, оларның идеепкейин, харыысалгазын бедидер дээш доктаамал ажылды чорудар хүлээлгелиг.

Оңгу беш чылдың планныг даалгаларын күүседир, Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг өткүүр дээш амгы үеде чер болганда аажок улуг күжениишкиннг ажылдар чоруттунуп турар. Маңаа холбаштыр партия организацияларының мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкиннг шиитпирлээринге соңгулдалыг актив төлептиг үлүүн киирери чугаажок.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинин тудугжулары Улуг Октябрьның 60 чылынга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарыштыг калбартпышаан, кол-ла кичээнгейни ажылдың шынарынче угландырып турар. Бо үеге чедир 291 мун рубльдин тудуг-монтаж ажылдарын кылып дооскан. Ол дээрге, планда көрдүнгениден 50 хуу хөй-дүр. Эргелелдин бодунуң күжүбиле кылыр ажылдарның планы 2,5 катап ажыр күүсеттинген.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры К. Данзырынның удуртқан бригадазы чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Амгы үеде бригада Юбилей кудумчузунда № 106 бажыңның ханазын салып доозуп турар. Бригадада социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда коммунист Мөнге-Назынның удуртқан звенозу чоруп турар. Звено удуртукчузу болуунуң үре-түннелдиг ажылы дээш «Хүндүлелдин Демдээ» орден-биле шаннаткан. Ооң звенозу бо хүннерде чаа бажыңның турар черин белеткеп, чер ажылдары кылып турар.

ЧУРУКТАРДА: (солагай таладан оң талаже) дашчылар Е. Дожулаа, Н. Мөнге, М. Хомушку болгаш Ч. Данзырын; Бригаданың кежигүннери чаа бажыңның төлевилелин көрүп турлар. Солагай талазында—звено удуртукчузу Д. Мөнге-Назын.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

МУРНУКУ ОДУРУГДА

Тес-Хемде «Пограничный» совхозтуң ажыл-ишчилери партия организациязының удуртулгазы-биле пиитинин малынга четчир санныг чемин белеткээр дээш ол ажылды күжениишкиннг уламчылап турар. Социалистиг чарыштың организакчылары болгаш мурнакчылары коммунистер болу берген.

Коммунист Соян Алдын-ооллуң удуртқаны бригада 1000 тонна сиген белеткээр планын 1100 тонна чедиртеп. Улуг Октябрьның 60 чылынын байырлалынга чедир бо бригада ам-даа 500 тонна сигенни белеткээр хүлээлгени алган, шалыпкын ажылдан турар. Мында ажылдан турарларның хой пуруузу комсомолчулар болгаш аныяктар, ынчангаш партком ышда партия-комсомолдун түр болуун тургускан.

№ 2 хойжу бригаданың коллективи (бригадири коммунист О. Эрендей) ажылдың эгезинден-не бедик организастыг чоруун көргүзүп, шудургу ажылдаан. сиген белеткээр планын база ажыр күүсеткен.

Совхоз сентябрьның соолгу он хонуунга чедир планнын-биле 2300 тонна сигенни белеткеп, планын 70 хуу күүсеткен. 460 тонна силосту болгаш 360 тонна сенажты салган. Белеткээн сигенни кыштагларже чедирер ажыл түүлүкпеп турар. Күскү дужут ажаалдазын кыштаглаашкынга белеткелди база малга чем белеткээри-биле капсырлаштыр чорудуп турар.

Совхозта партком көдээ ажыл-агыйның эн чугула күскү кампаниязында ажыл-ишчилер ортузунга лекция, беседаларны доктаамал чорудуп, ажылдың чорудулгазын хайгаараан, илерээн четпестерин дораан чайладыр сорулга-биле тус-тус участоктарга дежурныйлаашкынны база организастаан. Ол ышкаш улусчу контрольдун түр болуктери күскү кампаниянын шиитпирлиг черлеринге хыналдаларны чорудуп турар.

Көдээ ажыл-агыйның күскү ажылдарын комплекстиг байдал-биле чорудун, маная партийжи организастыг болгаш политиктиг хемчеглерни күштелдирип турган, хүлээлгелерни болгаш планнарны күүседири улуг Октябрьның 60 чылынга бистин төлептиг белээвис болур.

Д. МОНГУШ,
«Пограничный» совхозта партком секретары.

КЫЗЫЛ ТУКТУ ТЫВЫСКАН

Ниптиниң малынга чем белеткээр талазы-биле районнарның социалистиг чарыжынга сентябрьның ийнги он хонуунуң түннелинде тиилекчи болган Өвүр районунга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун районнуң ажылчы чоннарының төлээлекчилериниң Хандагайтыга болган хуралынга байырлалдыг байдалга тывыскан.

Шилчиир Кызыл тукту ап, тургаш, хуралдың киржикчилери ниптиниң малынга быжыг чем-суурну белеткээр ажылдың темпизин улам бедидип тургаш, ону октябрьның баштайгы хүннеринде доозарын хүлээгген. Район ниптизи-биле 9000 тонна сиген белеткээр, ооң 6354 тонназын сентябрь 20-ге чедир белеткээн.

УЛАМЧЫЛАВЫШААН

«Найырал» совхозтуң Кара-Тал салбырының ишчилери ниитиниң малынга четчир чемни белеткээр ажылды уламчылавышаан. Салбыр 1300 тонна сигенни белеткээр планныг, амга чедир кылын алганы 1000 тонна.

Дадар-оол Ховалыгның удуртқаны хол кадыларыбиле кезер звенонуң кежигүннери 400 тонна сиген белеткээр даалгазын 19 тоннага ажырган. Ол ышкаш Кызыл-оол Доржунуң бригадазы 512 тонна сиген белеткээр планын ажырган.

Совхозтуң администрациязы, партком мал чеминин белеткелчилериниң ажылының түннелин доктаамал үндүрүп, социалистиг чарыштың тиилекчилериниге шаңналдарны тыпсып турар.

А. ЧИГДЕН.

Хүлээлгени—октябрь эгезинде

Каа-Хемде СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтуң механизаторлары Улуг Октябрьның 60 чылынга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыры-биле дүжүт ажаалдазын шашкынчыдып турар.

Соолгу хүннерге чедир 2620 гектар черниң тараазын тавычалай болгаш дорт кескен, оон ам дээрезинде 1694 тонна тарааны алган болгаш күрүне шыжамырыгга 642 тоннаны ургап. Бир гектардан ортумаабиле 10 центнер дүжүтү ап турар.

Ажааган шөлдерниң савалын болуп, сараатгаары-биле аңгыс андарылгазын чорудуп турар. Күскү чер андарылгазында 11 тракторну хаара туткан. Төп шанда четчир санныг кижилерни мобилизастаап болгаш олар дүн-хүн чок ээлчег-биле ажылдан турар.

Баштайгы хонуктарның түннелин ёзугаар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дойбан Данныяович Даваа мурнуку одуругже үнүп, 165 тонна тарааны бастырган болгаш акша-биле шаннаткан. Күш-ажылчы Алдар орденнин III чергезинин эдилекчизи Сергей Оюн 161 тонна тарааны бастырган, ийнги черде чоруп турар. Сергей Опанай, Владимир Толовский чижектиг комбайнерлериниң көргүзүү мурнакчылардан барык-ла дудак чок.

Совхозтуң тараажылары юбилейлиг чылда күрүнеге 2800 тонна тарааны садар хүлээлгелиг, ону октябрьның эгезинде чедиишкиннг күүсеткеш, хүлээлгезин ажыр тараа садарының арга, курлавырларын санап көрүп турар бис.

С. КЕНДЕН.

НОМЧУКЧУГА СӨС

«Шынның» почтазы

Чыл эгезинден бээр бо хүннерге чедир «Шынның» редакциязына 4230 ажыг чагаа келген. Мурнуку чылдарның деңнелинге бодаарга кээп турар чагааларның темазы дыка байлак. Оон ындыг болуру чөп. Чүге дээрге 1977 чыл— Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 харлаарының юбилейниң чылы болуп турары-биле чергелештир, ССРЭ-ниң чаа Конституциязын бадылаан, хүлээн алыр тоогулуг чыл.

Удавас, кедир айның эгезинде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң элчеглиг VII сессиязынга бистин күрүнеңи чаа Конституциязын хүлээн алыр. Конституция төлевилелин бүгү ниити чугаалажын эгелээри билек бистин солуннуң редакциязына номчукчуларның деткээри, тодаргай санал-опалын кирген 200 ажыг чагаа редакцияга келген. Ол чагааларның барык кол нургулайы «ССРЭ Конституциязы. Төлевилелди чугаалажын тур бис» деп рубриканың адаанга парлаттынган. Төлевилелге хамаарышкан чагаалар солуннун редакциязынче ам-даа шуушпушаан.

Бистин республиканың булун бүрүзүнде бүгү чурттаазы дег алдарлыг байырлалга бүгү талазы-биле чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш ажылиш хайныккан. Чоннуң кылып бүдүргени үүлеен элбек, эки шынарлыг болган тудум бистин улуг Торээн чуртувустуң ыдал күжү улам немежир. Совет кижилер — бегун дүүгүзүүнден, даарта богүнден артык бүдүрүкчүлүг, эки ажылдаар сорулгалыг. Бистин республиканың ажылчы чону ол ёзугаар ажылдан, чурттан турар. Чыл эгезинден бээр «Шынның» 224 номери үнген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг өткүүр дээш чоннун бедик көдүрлүүшкүнүг ажылжиин од номерлерде долу, тодаргай парлаан.

«Революсту, дайынчы күш-ажылчы аллар», «Хойлуг кижи каас», «Шынарның, ажыктыг чоруктун беш чылы» эгелиг чарыштыг болгаш педагогика база номчукчулар чагааларындан дээш өске-даа, солуннун черле турун келген арынардан аңгыда «Чаагыс эптиг өгбүледе» деп эгелиг эвилелдешкен болгаш автономнуг республикалардан арынарны Октябрьның 60 чылынын юбилейинге тураскаадыр парлан, номчукчуларга бараалгалын турар бис.

«Коммунист дугайында чугаа», «Кижилер, чылдар, фактылар», «Кижилерниң салымчолу» рубрикаларның адаанга база-ла Октябрьга, ооң хереллинден одуган чырыткылаашчак амыдыралга тураскаатты-нган материалдар парлаттынган.

Эргим номчукчулар! Алдарлыг юбилейге чедир санныг хонуктар арткан болгай. Ажыддан турар бүдүрүлгенерде, организацияларда, өөренип турар институтларда, техникумнарда, училищелерде болгаш чурттан турар черлерде, ооң девискээринде ажыл, амыдыралдың дугайында юбилейге чедиишкиннг ужуражыр дээш совет кижилериниң чогаадыкчы ажылжиниң, чурттан турар черлериниң чаартылгаларының дугайында материалдардан бижиримерни солуннун редколлегиязы сүмелеп тур.

Бо хүннерде ниитиниң малынга чем белеткели-биле тараа ажаан алдыышкыны капсырлашкан. Шынааларда, ховаларда ол ажыл-иштиң шалыгчыларының, хүннүң маадырларының дугайында, ажылды организастап, башкарын турар тура-соруктуг кижилериниң — ажыл-агыйларын удуртукчуларының, салбырлар эргелекчилериниң, бригадирлериниң, звенолар удуртукчуларының дугайында көдээ болгаш ажылчын корреспондентилериниң чылыг сөстүг чагааларын редакция маная тур.

Хүн дургузу кыскалап, кыштың чоокшулап келгенин үе боду-ла сагындырын келген. Амгы үеде хүннүң чугуле айтырыы—кышка бүгү талалыг ыяк белеткеири болур. Ылаңгыя көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниге кышка удур ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузары, одек-кыштагны, малчынарның оран-савазын, одаар-ыяш дажын болур-чогууру-биле септеп, белеткээри болур.

Чер-черде кышка белеткел капчаар эгелээнил, азы чүү кылдыганыл, хүннүң ол чугула айтырын шиитпирлээринга чүү шаптыктап турарыл, маная хамаарыштыр тодаргай, анализтиг чагааларны бижиири чугула. Бо чаагай херекке солуннун чер-черде бижикчилер белүктери коску үлүүн кирип, кышка удур белеткелдин байдалын хынап, кады кылган рейдилерни редакцияже чоруткулаарынарны сүмеледнивис.

Кыш чүгле көдээ ажыл-агыйга эвес, каяа-даа кыш-ла болгай. Ынчангаш бүдүрүлгеннерниң, медицина, уруглар албан черлериниң, клубтарының, культура бажыңнарының, библиотекаларының кышка удур белеткели база-ла номчукчуларның, көдээ болгаш ажылчын корреспондентилериниң кичээнгейинден үнмес, хамыктың мурнунда тус черлерде солуннун идеепкейлиг дузалакчылары — көдээ болгаш ажылчын корреспондентилер ол черлериниң кышка белеткелин хайгаараан, редакцияже бижиири күзенчиг.

Бистин чырыткылыг амгы үевис дээш алдарлыг Октябрьның хүннеринде, хамааты дайынының үеэзинде ажылдап, чурттап, демисежин чораан эргим кижилер силерниң чурттап турар суурукарда, хоорайларда бар болур ужуралуг. Оларның дугайында материалдардан бижиилер.

Октябрьның чырыткылаанчак херелиннден одуган Тыва черде сайзырал улуг, чаартылгаларны санап четпес. Суурларның, хоорайларының чаартылгаларының байдалын карап-биле көрүп, холу-биле кылчын келген силерден артык кым-даа ону тайылбырлап, көргүзүп шыдавас болгай. Ынчангаш эргим номчукчу, Төрээн черилериниң чечектелиишкиннинин, ылаңгыя чаа кижинин өзүп, коммунистиг моральга кижизиттинин турарының дугайында материалдарны хойну бижиирлерни солуннун редколлегиязы сүмелеп тур.

Алдарлыг юбилей, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын байырлаарынга чедир үе эвээш арткан үстүнде сагындырган бис. Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база «Шынның» номчукчулары, байырлалга утказыштур силерниң янзы-бүрү темаларга бижээн чагааларыларны солуннун редакциязы маная тур.

МЕДЭЭЛЕР

КЛАЙПЕДА. Улуг Октябрьның 60 чылынга турасказаткан Балтикада революсчу, дайынчы алдарның черлери-биле походче яхталарның улуг болуу чорупкан. Ол походта Совет эрге-чагырга дээш демиселдин, хамааты болгаш Адаарттың Улуг дайынының хоочуннары, хоорайның хөй-ниити организацияларының төлөөдекчилери киришкен. Олар Ленинградка, ийи даңыр Кызыл Тук орденниг Балтий флодунун дайынчыларының тулчуп чораан черлеринге баарлар.

• • •

КРАСНОВОДСК. (Туркмен ССР). Туркменияның нефть үлетпүрүнүн чүе чыл болганынга нефть болбаазыварлыг кылыр заводтуң Культура ордузунда ажытқан делгелдеан тураскаатқан. Ол делгелгенин коргүзүг түүлдери Челекеннин нефть тывыкчыларының баштайгы орумнаан черден эгелээн амгы үениң автоматчыттынган нефть тывыштарынга чедир эрткен оруунун дугайында, элезиниг куруг ховуну чаартын турар кижилерниң дугайында чайыпналчак тайылбыр болур.

• • •

СТРУГИ-КРАСНЫЕ. (Псков область). Мында ажыттынган районнар аразының фильмотеказы школаларның баштайгы чагынын күүсеткен. «Пленкада өөредилге помнарының» ол шыжамырының фондузунда школа программазының бүгү белүктеринде хамаарышкан ийи муң ажыг фильмилер бар. Фильмнерге хереглел улам-на өзүп турар: Псковщинада ортумак болгаш сес чыл школаларын кинофикастаарын доосканн.

(СЭТА).

М. П. Филимоновага Тыва АССР-ниң школаларының алдарлыг башкызы хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Улус өөредилгезинин талазы-биле ачы-хавылазы дээш Тыва АССР-ниң школаларының алдарлыг башкызы хүндүлүг атты аныяк натуралистер болгаш көдээ ажыл-агый дуржулгачыларының республика станциязының директору Маргарита Павловна ФИЛИМОНОВАГА тыпсыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай.
1977 чылдың сентябрь 19.

ХОЙДАН ХӨЙ ПРОДУКЦИЯ ДЭЭШ

Хой ажылы—«Революцияның чалбыыжы» совхозтуң экономиказының кол адыры. Агаар-бойдустуң нарын байдалдары турза-даа, бо ажыл-агый чыл санында багай эвес түннелдерни чедип ап турар. Эң ылангыя, тоску беш чылды совхоз улуг чедиишкиннерлиг дооскан. Онгу беш чылдың баштайгы ийи чылында янзы-бүрү чылдагааннардан чамдык көргүзүглер шоолуг эвес болган, ынчалза-даа бо совхозтуң хой ажылында өөредиглиг үүлдер эвээш эвес. Бо арында ол дугайын чугаалап турар.

1. ЧЕДИИШКИННИҢ ҮНДЕЗИНИ

СЭКП-нин Тыва область комитединин X пленумунуң шиитпирлерин күүсетпишаан, совхоз хой бажын көскүзү-биле көвүдеткен. Бир эвес 1971 чылда ажыл-агыйга 5,6 муң хой турган болза, амгы үеде хой бажы 12,3 муң чедип турар. Төрүүр хой 3,1 муң турганындан 5,3 муң четкен. Сөөлгү чылларда хойдан төл алыры көвүдеп турар. Чеден чылдарның эгезинде үүс хойга онааштыр 70 хире хураганны совхоз ап турган, оон соонда чылларда ортумаа-биле 102 хураганны алган. А 1974 чылда ол көргүзүг 111 болган. Мурнакчы малчыннар бедик түннелдерлиг болуп келген. 1975 чылда кол кадарчы И. Сафонов ынчаардагы дузалакчызы Е. Соколов-биле үүс хойдан-на 138 хураганны камгалап ап, хой бүрүзүнден 4,5 килограмм дүктү кыргып алган. Эрткен кыш соок, хат-шуурганныг, хар улуг-даа болган болза, мурнакчы хойжу коданында 793 хоюн менди кыш ажырып, план ёзугаар 714 хураган алыр турган, 970-ни камгалап ап (үүс хойдан-на 125 хураган), хой бүрүзүнден 4,3 килограмм дүк кыргын алыр планын 4,8 килограмм чедир күүседип шыдаан. Чыл санында бедик түннелдерни Иван Стульев, Николай Рузанов, Кунгаа Шавы олар көргүзүп келген.

Хойнуң үксаазы экижип турар. 1965 чылда бүгү хойларның 70 хуузу болуун болган чартык бөдүүн дүктүг турган болза, ам оон 90 хуузу красноярск үксаалыг нарын дүктүг болган чартык нарын дүктүг апарган. Ол дээрге үксаажылыга ажылын болам-чалыг болган кызымак чоруткан-ының түннели-дир.

Эрткен беш чылда дүк бүдүрери барык-ла үүс центнер көвүдээн. Хой эзди база улуг немелделиг болган. Ол-ла чылларда хой ажылындан орулга көвүдеп, 372,4 муң рубль чедип, дүк сатканындан 235,7 муң, хой эзлиндеп 136,7 муң орулганы ажыл-агый алган.

Бо чедиишкиннерни аналда боду чедип келбээни билдингир. Совхозтуң партия, профэвилел, комсомол организацияларының, дирекцияның чорудуп келген организакчы ажылының түннелдери ол.

Ажыл-агыйга экономиктиг чаартылгаларны база чоруткан: бригаданы бот-орулга-чарылгалыг кылдыр тургускан, күш-ажыл төлевирининг системазын эде кылган.

Үүдеп эгелээнил? Үстүнде чугаалаанывыс—хой бажын көвүдеткени бир чүгүла хемчег болган. Ол ышкаш мал чемин четчири-биле белеткеп алырынче кичээнгейни улгаттырган. Коданнарда хой санын 700—800 чедир бөлүктээн. Маная шаптыктаар үүлдер эвээш эвес болган: олар-белчиринин эвээжи, мал чемин эвээш белеткеп ап турганы, кажаа-хораанын эргижирээни, хойжу кадрларның чедишпези. Мынчангаш курлавырларны дилеп тып, ажыглаваа болза хоржок турган.

Малга быжыг чем-суурну тургузар сорулга-биле хову бригаларының эвээжелип, оны механизастаарын экижиткен, ам үш бригаданың бирээзи чүгле мал чемин белеткеп турар. Суггаттыг черлерни үк бригадага быжыглаан. Ол шөлдерге тараан хөй чылдыг сигеннернин дүжүлү өзүп турар: бир гектардан 1971 чылда 9,1 центнер сигенни. 1972 чылда—11, 1976—77 чылларда—14 центнерни алган. Амгы үеде совхозта 846 гектар суггаттыг черлер бар, оларның 788 гектары—тарылга шөлдери. Амдаа мун ажыг тонна сигенни ажаап ап болур суггаттыг черлерни шингээдип алыр арга бар. Оон ангыла үүс ажыг гектар черге төрүүр хойлар, хураганнар чемгерер чаңгыс чылдыг сигеннерни тарып ап келген.

Мал чемин өстүрүп, ажаап алырындан ангыла, оны шын калдагалаары, малга таарыштырып бээри чугула. Мал чемининг хоолулуг, чемишкир чөрүү кадагалаттынар сенажтаар арганы бо совхоз калбаа-биле ажыглап турар: планда даалга ёзугаар 2473 тонна сенажны кылыр тургаш, 4500 тоннаны салган. Витаминниг сигеп далганын, оон борбаандызын кылып турар. Барыкла 850 тонна чыгыы ындыг чемнерни 2 АВМ-ге белеткээн (планның 156 хуузу), ол ажыл ам-даа уламчылап турар. Мындыг лепшилгелиг аргаларның ачызында совхозтуң белеткеп алган чеми (чем единицазын барымдаалап алырга) өске ажыл-агыйлардан хөй.

Мал чемининг үчёдүн шынгыыраткан. Оны чүгле рацион ёзугаар хойга бээр. Шупту коланнарда мал чемин шыжаар тускай савалар бар, сезен ажыг шагжаларны, оңгачаларны тургускан.

Төрүүр хойже онзагай кичээнгейни угланган. Чайын хойжулар хоюн эки семиртип алыр дээш бүгү-ле аргаларны ажыглап турар. Күзүн тараазын кескен шөлдерге хойну хүн бүрү сагыш салып турар.

Хойжулар ийи эзлчег-биле ажылдап турар. Түс-түс хонаштарда кажаалардан ангыда бажыннар база бар. Малчыннар анаа ажылдап турар эзлчээнде чурттаар, оон соонда солукчу эштери тергелиг аттарлыг азы автомашиналыг чедип кээрге, совхоз төвүнче чана бээрлер.

Шак мынчаар, чаа хевир-биле ажылдаарынче хойжулар шилчээнинлен бээр беш чыл эрткен. Бо талазы-биле чамдык дүржүлга чыгдынган. Эң ылангыя ынчаар ажылдаары—механизастаан улуг фермаларга, семиртилге пунктуларынга эптиг болур.

Ийи эзлчегде хой кадарып, ажаары эзлээн нарын ажыл. Бир-ле дугаарында малчыннарның ажыл төлевирин эде кылыр, коданнарны таарыштыр тургузар апаар. Ийиде, совхоз төвүнге хойжулар чурттаар бажыннар херек. Өгнүн хераажен эзлеринге ажыл тып бээр. Эзлчег бүрүзүнүн хонук-хуусаазын база таарыштырар. Бо бүгү айтырыгларны совхоз базалаарга ёзугаар 2473 тонна сенажны кылыр тургаш, 4500 тоннаны салган. Витаминниг сигеп далганын, оон борбаандызын кылып турар. Барыкла 850 тонна чыгыы ындыг чемнерни 2 АВМ-ге белеткээн (планның 156 хуузу), ол ажыл ам-даа уламчылап турар. Мындыг лепшилгелиг аргаларның ачызында совхозтуң белеткеп алган чеми (чем единицазын барымдаалап алырга) өске ажыл-агыйлардан хөй.

Мал чемининг үчёдүн шынгыыраткан. Оны чүгле рацион ёзугаар хойга бээр. Шупту коланнарда мал чемин шыжаар тускай савалар бар, сезен ажыг шагжаларны, оңгачаларны тургускан.

Төрүүр хойже онзагай кичээнгейни угланган. Чайын хойжулар хоюн эки семиртип алыр дээш бүгү-ле аргаларны ажыглап турар. Күзүн тараазын кескен шөлдерге хойну

2. ЭКИ БАЙДАЛДАР, МАТЕРИАЛДЫГ СОНУУРГАЛ

Совхозтуң дирекциязы, партия болгаш профэвилел организациялары хойжуларның ажылдаар байдалларын экижиринче, оларның ажылынып түннели дээш материалдыг сонуургалды белдиринче чедиишкиннинг шиитпирлеп шылаан.

Ажыл төлевири ийи кол кезектен тургустунган. Коланда хой бажын барымдаалап, ай санында хойжу звенога төлевирни санаар. Бир баш дээш төлээри: улуг хойга—45,7, хураганга—31,9 көпеек. Оон ангыла кылганын барымдаалап, азы өскээр чугаалаарга, алган продукция дээш төлээр: өстүрген хураган бүрүзү дээш 3,04 рубль, кыргып алган дүктүн центнер бүрүзү дээш—98,44 рубль. Оон ангыда, пландан ажыр алган продукция дээш саарылганын ортумак өртээнин 10—15 хуузун база төлеп бээр. Кол төлевирнин хемчээлин барымдаалап, ажыл стажы болгаш мергежил классы дээш төлевир база бар.

Чижээлээрге, 1976 чылда Сафоновтуң звенозу 8254 рубльди ажылдап алган. Бо чылын ол-ла звено чүгле продукция дээш 7980, стаж болгаш класс дээш 1,2 муң рубльди алыр. Улуг хой бажын пландан ажыр көвүдеткени, чаш төлү хойну алганы дээш чүгле И. Сафоновтуң бодунга 1670 хире рубль ондажыр.

Хойжуларның материалдыг сонуургалын бедиткени ажыл-агыйга экономиктиг көскү түннелдерни берген.

3. ХОЙЖУЛАР-БИЛЕ АЖЫЛ

Ажыл-агый бүгү чедиишкиннерин чүгле экономиктиг хемчеглер ачызында чедип алган дээр болза чазыг болур. Партия болгаш профэвилел комитеттериниң ажылы маная улуг рольду ойнап турар. Хойжу коланнарга политинформаторларны болгаш пропагандистерни быжыглаан, партия комитединиң кежигүннери хой ажылынга хамааржыр янзы-бүрү участокларны харылап турар. Олар четпестер дугайын парткома, дирекцияга чугаалажып, оларны эдер хемчеглерни ап чорудар.

Хураганнарны үзүп, чаа коланнарны тургускан соонда хойжуларны чыын, түннелдерни үндүрүп, чаа сорулгаларны тодаргайлаары чаңчыл апарган. Социалистиг хүлээлгелер алырда, бар арга-курлавырларны санап көрүп, оларның тодаргай болгаш боттуг болурунче кичээнгейни угландырган. Өдек-кыштагны өйшаанда белеткеп алыр, мал чеминин белеткелинге киржир, тарып боозадылга пунктуларын септээр, дерипр, үүс хойдан хураганны, хой бүрүзүнден дүктү ынча хирени алыр дээн ышкаш тодаргай хүлээлгелерни хойжулар ап турар. Оон күүселдезин организастаар, контрольдаар ажыл база доктаамал.

Зооветеринарлыг болгаш экономиктиг өөредилгени практика-биле холбап чорударының эки талаларын хойжу бүрүзү көре берген. Ам хойжу бүрүзү ветеринарлыг билиглерни база шинээдип алган: хураганнарга тарылга—сыкыртышкынны кылыр, зарыг берген хойну-даа эмнеп аптар. Аарыгларга удур баш бурунгаар хемчеглерни хойжулар боттары чорудуп билир. Ол чорук мал бажын онча-менди камгалап алырынга, өстүреринге улуг идиглиг. Хойжулар ийи эзлчегде ажылдап турар болганда өөредилгени база айда ийи удаа эрттирер кылдыр чурумчуткан: баштай бирги, дараазында—ийиги эзлчег-биле. Оон-биле чергелештир, политиктиг өөредилгенин янзы-бүрү хевирлерин партия комитети организастаан.

Совхозта хой ажылын хөгжүдер, сайзырангайжыдар талазы-биле комсомол организациязы база эвээш эвес үүлдерни кылып турар. Чыл санында сакманщиктээр он-он аныяк кижилерни, комсомолчуларны ВЛКСМ комитеди шилип чорудуп, оларның ажылын контрольдап, чурттаарынга, ажылдаарынга, дыштанырынга таарымчалыг байдалдарны тургузар хемчеглерни ап келген. Кыштаглаашкынга белеткел үезинде болгаш хой ооллаашкынының бетинде комсомолчулар малчыннарның бажыннарын чугайлап, кажааларын септежип, сакманнарын белеткеп бээрлер. Малга чем белеткелинин үезинде кол күш баа-ла аныяктар болуп турары билдингир. Бүгү-ле кыдыып турар ажылдар, четпестер дугайын «Комсомолчу прожекторга» бижип, материалдарының дээштинин чедип ап турар.

Ынчаг-даа болза хойжулар-биле ажылда чамдык четпестер ам-даа бар. Үстүнде алы кирген мурнакчы хойжулардан ангыда планнарын, социалистиг хүлээлгелерни күүседип турар Шелекпен Хорлуу, Монгуш Догуу, Макар Эренчин, Кузьма Хүлер ышкаш хойжулар бар. Ынчалза-даа Семенов, Кара-оол, Маадыр-оол, Монгалбин, Качанов, Оюн олар мурнакчылардан дыка чыдып каап турарлар. А ажылдаар байдалдар, мал чеми-биле хандырылга эки. Кижилернин бот-харыысалгазындан, ажылга хамаарылгазындан дыка хой үүлдер хамааржыр. Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге, бот-харыысалгалыг болурунга малчыннарны кижизидеринче кичээнгейни көшкатпазы чугула. Социалистиг чарышты ам-даа дээштиг организастаары, хүлээлгелер күүселдезин хүн бүрү хынаары, хойжуларның ажылынга хүн бүрүнүн боттуг дузазын чедирери—бо бүгү совхозтуң хой ажылында чамдык четпестерни чайладырынга чугула рольдуг.

Онгу беш чылдың төнчүзүнде совхозтуң хоюнуң бажы 14,8 муң чедер. Ынчан совхоз күрүнеге 53 тонна дүктү, 183 тонна хой эзлин садар аргалыг болур. Амгы үеде совхозтуң хойжуларының ортазында Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн куш-ажылы чедиишкиннер-биле уткуур дээш социалистиг чарыш улам калбаргаан.

— Бо чыл — төөгүлүг чылдарның бирээзи-дир. Улуг Октябрьның 60 чыл ою. Өске үүлдерни чугаалавайн, бодум дугайымда бодаарымга безин Октябрьның менээ берген кежиин бүгү тала-биле соглей албас мен. Хүн бүрүде, базым санында — оон чаагай салдары. Мээн бо үеде магалыг эки амыдырап-чурттаг чоруурум база Октябрьның ачызы-ла болгай. Ынчангаш кижи чонунуң ижинге улуун киирип, улам-на эки ажылдаксаазы келир-дир. Улуг байырлалга хол куруг эвес, куш-ажылчы белектиг ужурашса деп чыл эгезинде-де боданган мен—деп, «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң хойжузу Шавы Кунгаа чугаалап орду.

Куш эзлээн-не берге болганын кижи бүрүзү билир. Ынчалза-даа кыштаглаашкынга эки белеткеп алган малчыннарга ол улуг-ла хора чедирип шыдаваан. Совхозтуң шыырак хойжулары Сафонов, Стульев, Рузанов олар планнарын-даа, социалистиг хүлээлгелерин-даа күүседип алганнар.

Кунгааның звенозу план ёзугаар 510 хураганны камгалап алыр тургаш, херек кырында 556-ны алган. Үүс хойга онааштыр 101 хураган болганы ол. Звено дүк планын база ажыр күүседкен: 22 центнерниң орнунга 26,5 центнерни дужааган, азы бир хойданна 4680 граммны кыргып алган. Мындыг көргүзүглер хойжуларны өөрткен — Улуг Октябрьга бараалгаткан социалистиг хүлээлгелерин күүседкени ол.

Чарышка ыыгырган эки Александр Оюн планнарын күүседип шыдавайн барган. Чүгле ол эвес, ындыг хойжулар совхозта өске-даа бар. Ш. Кунгаа хой ажылынга он ажыг чыл болган, бо үе иштинде үүс хойга онааштыр 98—103 чедир хураганны камгалап ап, дүк кыргыыр планнарны база күүседип келген.

— Эрткен кыжын сигеп, саван, сенаж, сула, витаминниг сигеп далганы, оон борбаандызы дээш мал чеми совхозка четчир турган —деп, хойжу бодунуң бодалын илеретти. — Малдың кажаалары база эки, чыныг. Чамдык соок хүннерде мырыңай тургузу-даа азырап турдувус. Бо хире эки байдалдар турда-ла, чамдык эштер кошкак түннелдерлиг болганын чүүүн-биле агартыр боор... Мен бодаарымга, кижилер ажылынга харыысалгалыг болур болза, оон түннелдери черле багай болбас.

Ылангыя ийи эзлчеглиг ажылче шилчээнинин соонда хойжуларның ажылдаар, чурттаар байдалы илейти-ле экижээн. 3—4 хонук ажылдаан, суурга чедип келгеш, дыштанып, бажынга янзы-бүрү ажылдар кылып, солун-сеткүүл номчуп, кинолап-даа болур. Уругларның өөредилгезинге, кижизидилгезинге база эки.

Дузалакчы кадарчы Григорий Суван-оол — аныяк кижи, ажылынга кызымак. Мурнунда хураган каларып турган болгаш эзлээн арга-дүржулгалыг-даа. Хойжу звено байырлалды эки уткуур дээш, моондаа эки түннелдерлиг болур сорулганы салган ажылдап турар.

Бо арынны бистиң корреспондентивис А. Дембирель белетиззи.

БЕЛЕКТИГ УТКУУР

Мал ажылын хөгжүдеринде эң чугула сорулгаларның бирээзи болза, бүгү үзүн малдарны өстүрери, малдың баш санын болгаш продуктулуун көвүдедири болур.

«РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ЧАЛБЫЫЖЫ» СОВХОЗ:

- 1977 чылда күрүнеге 44,3 тонна дүктү саткан.
- 1980 чылда күрүнеге 53 тонна дүктү садар.
- Бо чылын совхозтуң ниити хою 12305 баш, а 1980 чылда 14800 баш чедер.

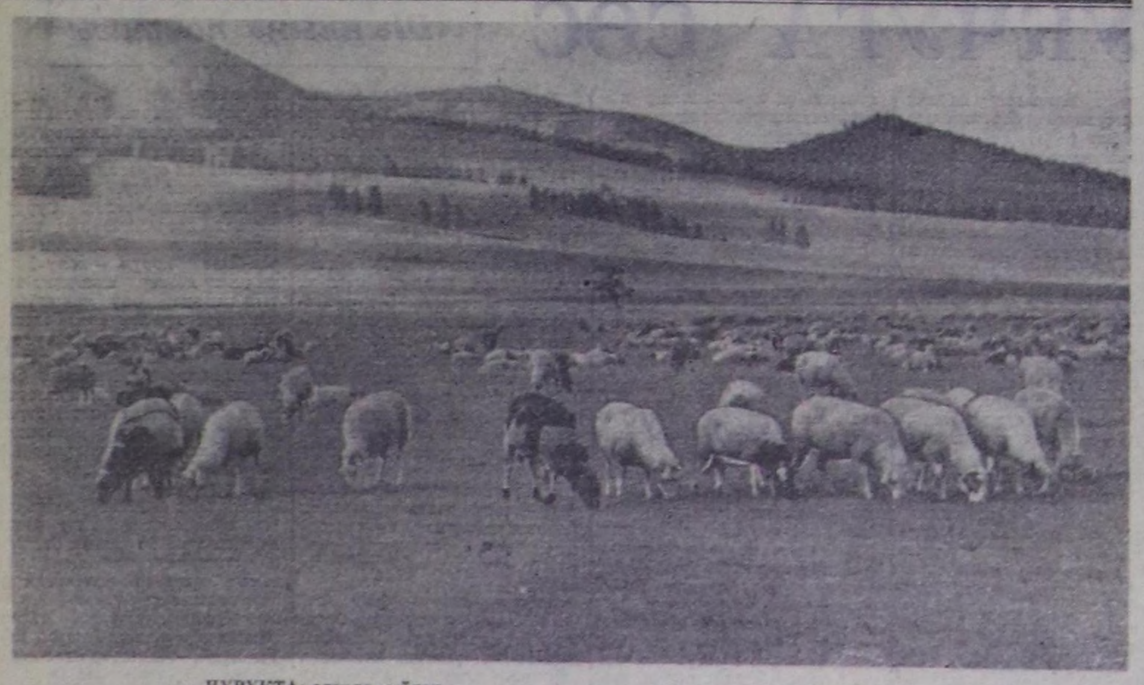

ЧУРУКТА: одарда хойлар.

И. САФОНОВТУҢ ЧАЖЫДЫ

Иван Петрович Сафонов барык-ла сес үүс баш чедир улгаттырган коданның улуг кадарчызы. Хой саны хөй база ийи эзлчег-биле ажылдап турар болгаш, ол малчын дузалакчылыг. Бо чылдың май айга чедир Е. Соколов-биле кады ажылдап турган, амгы дузалакчызы — А. Барсуков.

Хураган алыр болгаш дүк кыргып алыр талазы-биле И. Сафонов чылдың-на бедик көргүзүглерлиг болуп келген. 1975 чылда ол рекорд тургускан: үүс хойдан-на 138 хураганны, хой бүрүзүнден — 4,5 килограмм дүктү алган. Эрткен кыштаглаашкын берге байдалдыг эртсе-даа, хойжу дараазында көргүзүглерлиг тиилекчи бооп үнген: 100 хойдан-на 125 хураган, бир хойдан-на 4,8 килограмм дүк!

Бо чедиишкиннерниң чажыды үүдел? Хөй чылларда ажылдап келген болгаш, оон аргадүржулгазының ачызы бе? Ол 46 хар чуртталгазының 32-зинде хой кадарып келгени шын харын. А өске үүл?

— Бүгү-ле үүлдүн эки шынарлыг, бедик түннелдиг болуру—кижиниң ажылга хамаарылгазында ийин—деп, хойжу бүзүрелдиг харыылаар.

Хойну эки семиртип алырга, төл-даа, дүк-даа, эзт-даа хөй алдынар, семис хойларның хөй ийистээрин малчын дүржулгазындан көргеп.

Тарып боозадылга соонда, кошкарларны немей салып тургаш, коданга төл бербейн баар хире хойлар арттырбазын кичээр хойжу-дур.

Боос хойлар иткилежип, баскылажы бээр чоруктарны болдурбас. Кажааның эжиктери улуг болур ужурлуг, оон эвээштеп үндүрерге эки. Хойнун ара салыр, бертинер чоруу ынчан дыка эвээжээр. Ол база Иван Петровичниң эскерген үүлү-дүр.

Ооллаашкын үезинде хойдан карак салбас, дүн-хүн дивес дежурныйлап ажылдаар апаар — хойжулар-даа, сакманщиктер-даа. Оглун хозар хойларны өөредир, тоттурбас хойларның хураганын өске хойга чаңчыктырар. Сафонов сакман аргазын тергиин билир, ону үргүлчү ажыглап келген.

Доругуп орар хураганнарны база үргүлчү хайгаарап, хүнде ийи катап баш санай эргип көөр. Аарыксай бергеннерин дораан-на эмнеп эгелээр. Бо талазы-биле хоочун хойжу дүржулгалыг. Стрептомицин биле бензопенициллинин 5 кубик холумаа-биле аарыглардан камгалаар тарыышкынны мырыңай чаш хураганга боду кылып алыр. Ынчан хураган чайладыр-даа аарывас. Бир эвес аарый берзе, ол-ла эмни 10—20 кубик чедир сыкыртыр. Зооветөөредилгеден билип алгаш, практика кырынга эмнеп, ажыктыг түннелдерин көрүп чоруур.

Улуг кадарчы чежемейниндаа кысса, оон дузалакчылары кошкак болза, чүү-даа бүтпес. Ынчангаш Иван Петрович дузалакчыларын, сакманщиктерни бодунуң мергежилинге үргүлчү өөредип, эки ажылын демдеглеп, оларга өөрүп четтиргенин илередип чоруур.

— Бедик түннелдерни хойжу бүрүзү чедип ап болур. Чүгле кызымак ажыл, бодунуң ижинге чаңчыгып өөренири, харыысалгалыг болуру чугула эвеспе —деп, сураглыг хойжу эпти-ле чугаалаар.

СОВЕТТЕР АМЫДЫРАЛЫ

УЛАМ ИДЕПКЕЙЖИДЕР

Совет кижилерниң амыдыралында кайгамчык улуг болуушкуннар-биле демдеглеттиниң турар бо чылын Мөгөн-Бүрен көдээ Советтиң ажылчы чоннары улуг сорук кириишкиниг болгаш чүткүлдүг ажылдан турар. Бо чыл болза оңгу беш чылдың ийиги чылы. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ойнуң, ССРЭ-ниң чал Конституциязын хүлээп алырының чылы. Ынчангаш бо чугула болуушкуннар мөгөн-бүренчилериң хей-аңдын көдүрбүшаан, оларга хөй түүлдерни хүлээндирип турарын эки билип турар.

Ол сорулгаларны ажылчы чоннарның чедишкиниг боттандырары көдээ Советтин, ооң депутаттарының күүскомунуң ажыл-чорудулгазындан улуу-биле хамларкыр. Моон үжүрүнде Мөгөн-Бүрен көдээ Совет, ооң күүскому организас-массалыг ажылдарны бөш чылдың ийиги чылының даазгаларын, юбилейге уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерни чедишкиниг күүседир сорулгаже угландырып турар.

Көдээ Советтиң сессияларын болгаш күүском хуралдарын эрткен чыыштан бөөр доктаамал эрттирип келген бис. Чаа чыыштан бөөр сессияларны хоойлу өзугаар ийи удаа чылыдыргаш, оларга чоннуң амыдырал хандырылгазын экижидер хемчегларни, ССРЭ Конституциязының телевилелин болгаш өскедаа чугула айтырыгларны чугаалашнан. Күүском хуралдарынга дүк кыгылдазында болгаш сиген кезилдиниге белеткелдерни, почта чедирилгезинин байдалын болгаш өске-даа хөй чугула айтырыгларны чугаалашкаш, оларның күүселдезин чедип ап турар. Көдээ Совет болгаш ооң күүскому ажылын перспективиг болгаш ай, квартал планнарын өзугаар чорудуп турар.

Совет организас-массалыг ажылын доктаамал комиссияларынга болгаш хөй-нийти организацияларынга даянмышаан, депутаттарның болгаш активтериң идепкейлиг киржилгезибиле боттандырып турар. Көдээ Совет 4 доктаамал комиссиялыг, 3 черде депутаттар бөлүү бар. Күүскомунуң чаныда үш комиссия ажылдан турар. Ооң ыңай улусчу дружина, эш хуузунуң суду, улусчу контроль бөлүү боттарының хүлээлгелерин база багай эвес күүседип турар.

Советтин доктаамал комиссиялары, депутаттар бөлүү, күүскомунуң комиссиялары боттарынга хамаарышкан айтырыгларны багай эвес башкарып турар. Депутаттар бөлүүнден Мөгүн-Тайга район Совелиниң депутады, школа директору Ө. Салчак удурткан бөлүк эки ажылдан турар. Бо бөлүк Советтиңнің доктаал шинтиирлериң чонга доктаамал таныштырып, оларның күүселдезинче чонну эвилелдеп, девискээринде бүдүрүлге, албан черлериниң ажылынга боттуг дузаны чедирип турар.

Көдээ Совет болгаш ооң күүсекчи комитеди совхоз бүдүрүлгезинің айтырыын доктаамад кичээнгейге ап келген болгаш чугула айтырыгларны шинтиирлежип, четпестерни чайладыр хемчегларни ап келген. «Мөгөн-Бүрен» совхоз бо чылын күрүнеге 30 тонна дүк садар хүлээлгезин амдыызында 84 хуу күүсеткен, 300 тонна эът дужаар хүлээлгезинден үшкү кварталдың күүсеткен. Сес айларның түнелги-биле мал өстүрериниң планы күүсеттинин турар, ынчалза-даа эът планын долдур күүседирге планга четпейн барын болур. Ынчангаш амгы үеде чоннуң хууда малындан контрактацияны кылып өске-даа хемчегларни ап турар. Көдээ Совет чурттакчы чоңдан 12 тонна эътти, 4,5 тонна дүкту күрүнеге саттырар планын күүсеткен.

Амгы үеде бир чугула сорулга — нийтинің малынга быжыг чем-суурну тургузары, кыштаглаашкынга белеткериг болгай. Бо айтырыг бисте элээн нарын байдалдыг. Ынчангаш көдээ Совет болгаш совхоз дирекциязы бүгү күштү олче салын, хемчегларни ап келген. Совхоз мал чеми белеткээриниң планын элээн догуде берген, өреге бүрүзү сигенни белеткээн, ооң чыылдазы чоруп турар. Ынчалзажок совхоз девискээринде сиген эвээш. Моон үжүрүнде Тес-Хемниң Ак-Чыраадан 300 тонна сигенни белеткээри-биле бир бригаданы чорутқан болгаш оларга дузалажыр кижилерни эвлечештирип чорудуп турар. А кыштаглар септелгезин тус-тус малчыннар, бир звено кылып турар.

Чоннуң амыдырал хандырылгазын, культурлуг деңнелин бедидер талазыбиле чамдык ажыддар кылдынган. Соңгукчуларның чагынга каш чыл улаштыр кирип келген ортумак школа тудуун дооскаш, ажыглалда киргеп. 200 олуттуг Культура бажыңының тудуун юбилейге чедир доозар дээш ажылды күштелдиргеп.

Мөгөн-Бүрен көдээ Советтин организас-массалыг ажылында чамдык эки түнелдери дээш база ооң девискээринде совхозтун ажыл-агыйжы эки коргузүглериг болганы дээш СЭКП райкому болгаш райкүүском районнуң көдээ Советтер аразында шилчип чоруур Кызыл тук-биле бистин көдээ Советти шаннаан. Ол шаннал мөгөн-бүренчилерни улам сорук киирбишаан, юбилейлиг чылдың планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг күүседир талазы-биле хөйну хүлээндирип турар.

Кыдыынган ажылдар-биле чергелештир Советтин ажылында четпестер бар болгаш оларны чайладырынга ам-даа хөй ажыл, күш негеттинин турар. Улусчу дружинаның, эш хуу судунуң, чамдык доктаамал комиссияларның ажылын улам идепкейжидери негеттинин турар. Чоннуң амыдырал хандырылгазын экижидер талазы-биле кылыр ажылдар ам-даа хөй.

Бо бүгү ажылдарны Улуг Октябрьның 60 чыл ойнга чедир күүседир дээш Советтиң организас-массалыг ажылын улам күштелдирип, ажылчы чоннарның күжүн олче мобилизастаар бис.

Э. ХОМУШКУ,
Мөгөн-Бүрен көдээ Совет күүскомунуң даргазы.

Айтырыңар, харыылап берээли

ЭМЧИ КОМИССИЯЗЫНГА КИИРЕР

Назы-хары пенсиялаар четпээн, ынчалза-даа караа аараан, күш-ажыл кылыр шинээн чидирген-даа болза кандыгдаа пенсия, дузаламчы албайн турар кижиге пенсия тыпсын болур бе дээрин таймылыгдан бөөрин дилээн чаганы Улуг-Хем районда чурттап турар В. Доржу «Шын» солун редакциязынче чоруткан.

Социал хандырылга министерствозунуң пенсия айтырыгларының талазы-биле улуг инспектору М. Д. Даржайның тайылбырын моон адаанда парладывыс.

Карактары үр үеде хоочуран аараанындан күш-ажыл кылыр шинээн чидиргенде, чурттап турары районнуң карак эмчизиндеп бижик кылдырын ап, Кызыл хоорайда эмчиниң күш-ажыл экспертиза комиссиязынга кээп кирзе чогуур. Чүге дээрге, пенсияны үүгле назылап кырааннарга (эр улус 60, хөрээжеңнер 55 харлыында) кыраанның пенсиязын тыпсыр база пенсиялаар назы четпээнде инвалид болу берген таварылгада инвалид пенсиязынче үнүп болур.

В. Доржуның адазы 56 харлыг-дыр, а 56 харлан 61 хар чедир назылыг эр кижилерге инвалид пенсиязын тыпсырда, олардан 18 чыл нийти ажыл стажы негеттинер.

Бир эвес эмчи комиссиязы аарыг кижиге инвалид группазын тодарадып тургузуп берзе, ынчан пенсия тыпсын бөөрниң дугайында билдириишкиниг-биле катай дараазында документилерни районнуң социал хандырылга килдиваинче киирер:

күш-ажыл дептериниң хоолгазы база ажыд стажының дугайын херечилеп турар ооңдаа өске документилер; архив справкалары, шериг биледи, ай саныда ап турар шалымның шыныылгазы.

көдээ Советтен огород шөлүнүң хемчээлиниң дугайында шыныылга.

аарыг кижи ажылдавайн турар болгаш ооң азыралында назы четпээн уруглары ийикпе, назылап кыраан азы инвалид апарган ада-иезин, ашаа, кадайы бар болгаш олар пенсия албайн турар болза, үстүнде айыттынган документилерге немей азыралында турар уруглары айыткан шыныылга, уруглардың төрүттүнген херечиледдериниң хоолгадары негеттинер.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

СОЦИАЛИСТИГ ВЬЕТНАМ — КНО-НУҢ КЕЖИГҮНҮ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXII сессиязы ажыттынган. Ол сессияда киржип турар 149 чурттуң төлээлекчилери КНО-нуң кол сорулгазы болур тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглаары-биле холбашкан хөй санныг айтырыгларны чугаалажып эгелей берген. Сессияда совет делегациязы СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-нин даштыкы херектер министри А. А. Громыко баштаан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязы баштайгы хуралга-ла делегейниң ол эң улуг ат-алдарлыг болгаш салдарлыг организациязының кежигүнүнге **Вьетнам Социалистиг Республиканы чаңгыс үн-биле хүлээп алган.** КНО-га ол ышкаш Африканың чаа хамаарышпас күрүнезин — **Джибути Республиканы база хүлээп алган.** Делегей нийтилежилгезинге ооң киргени болза колониализмнин системазын долузу-биле болгаш бүрүү-биле чок кылырының оруунга чаа базым болур.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының хуралдаар залынга ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү ВСР-нин премьер-министринин оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Нгуен Зуй Чинге баштаткан Вьетнам Социалистиг Республиканың делегациязының чедип келгенин диммиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Бүгү делегейнин ол организациязының бажыңынга Вьетнамның төлээлекчилеринге көргүскен өөрүшкүлүг хүлээп алыышкын болза империализмге удур, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш маадырлыг демиселди чедишкиниг дооскан Вьетнам Социалистиг Республиканың делегейде өзүп турар ат-алдарының чайынданчак ийерээшкини болган. Чүгле тулчуушкуннар шөлдеринге эвес, харын политиктиг болгаш дипломаттыг фронтуларга калбартып чорутқан ол демиселге Вьетнамның чөптүг херээ Совет Эвиделиниң, социализмниң өске-даа чурттарының, бүгү делегейде депшилгелиг бүгү кижилерниң быжыг деткимчезин кезээде ап келген.

XXXII сессияның даргазынга сонгуткан ЮСФР-нин төлээлекчизи Лазар Мойсов бодунуң чугаазынга дүшкүүрлүг чорукту чавырлыышкынының ачызында тайбыны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарының херээнге чедип алдынган тодаргай өкй түңнелдерни демдеглээн. Чавырлыышкын чорудулгазын улам ханыладырынче, ону делегейниң бүгү районнарынга нептередириче угланган күжениишкиннерни уламчылаарын ол саналдаан. Ол чорук Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажыллажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың түнел актызының чүүлдерин долузу-биле амыдыралга чайгылыш чокка болгаш дээштии-биле боттандырын чорудар арганы бөөр деп, ол демдеглээн.

Чепсекти эндере бүдүрерин доп-дораан соксазыр, чепсекти бүгү-нийти болгаш бүрүн дүжүреринче шилчиир, дүшкүүрлүг чорукту делегейде бар одагларын, чүнүңдаа мурнунда Чоокку Чоон чүкте, Африканың Мүрнүү чүгүнде база Кипрде бар одагларны чайлазыр, колониализмге, расизмге болгаш апартеидке удур демиселди күштелдирер сорулга-биле дүрген болгаш дээштиг хемчегларни ап чорударынче КНО-ну сессиязының даргазы кыйгырган.

ШАҢНАЛДЫ ТЫВЫСКАН

ДУБЛИН. (СЭТА-ның корр.). Ирландиянның күрүне, хөй-нийти болгаш политика талазы-биле коску ажылдакчызы, тайбың дээш могаг чок демиселчи Шон Макбрайдга «Улустар аразында тайбыны быыылгаары дээш» делегейнин Ленинчи шаннадының лауреадының медалын тывыскавы Ирландиянның политиктиг амыдыралында улуг чугуда болуушкун болган.

Шанналды тыпсырының байырлаалдыг өзулалынга Ирландияның башкарыкчы бөлүктериниң, политиктиг партияларының, хөй-нийти организациаларының төлээлекчилери, даштыкыдан келген залчылар чыыылып келген.

Делегейнин Ленинчи шанналдарының талазы-биле комитеттин даргазы, ССРЭ-нин Медицина эртемериниң академиязының академиги Н. Н. Блохин лауреатка хамаарыштыр чүве чугаалаан, бедик шанналды тыпсын турары болза бүгү делегейге тайбын дээш, делегейнин дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкыны дээш, национал хамаарышпас чоруктун база социал депшилгенин идеалдары дээш демиселдин херээнге Шон Макбрайдтың киирип келгени болгаш киирип турары улуг садыышкының хүлээп көргени болбөр деп онзалап демдеглээн.

— Делегейнин Ленинчи шанналының лауреады болуру мөнөө улуг алдар-дыр. Бо шанналды мөөн доктаамал чүткүп чоруур сорулгамны чүүлдүгүнүң көргени кылдыр үнелеп көрүп турар мен—деп, харыы чугаазынга Ш. Макбрайд онзалап демдеглээн.

Чепсекти эндере бүдүрерин делегейде соксатпайн турарыбиле, массалыг уяткавышкының чепсээнин чаа хевирлерин, ооң бир хевири болур нейтронуг бомбаны ажылдан кылып турары-биле холбашыр ханы сагыш салыышкынын Ш. Макбрайд илереткен. Ол бүгү ажылдарны «соок дайынның» өзүзү-биле хөделаин турар дайынзырак болүктериниң негелдези-биле чорудуп турар деп ол чугаалаан.

Делегейнин дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкының быжыглаарынче угланган ССРЭ-нин тайбын эгелекчи саналдарын ол түүлүгүзүнүң турарын СЭТА-ның корреспондентизинге интервьюзунга Ш. Макбрайд онзалап демдеглээн. Совет Эвидели болдуңун конституция талазы-биле хөгжүлдезинин чаа чадазынче кирген деп, ол чугаалаан. Силерниң чуртунарже бодумнуң чоокта чаа аян-чоруумнуң үезинде ССРЭ-нин чаа Конституциязын идепкейлиг чугаалажып турарының херечизи болган мен.

Чоокшуулап олурар байырлал-биле—Октябрьның 60 чылы-биле совет кижилерге байыр чедирбишаан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязын үүс чылдың эң улуг болуушкуну кылдыр Ш. Макбрайд тодарғайлаан.

В. ТРОИЦКИЙ.

УЖУРАЖЫЫШКЫН

ПАРИЖ. (СЭТА). Кады кылган чазак программазын чаартыр дугайында айтырыг талазы-биле, чоон үеалдыг күштериң эвилелинің партиларының—коммунистиг, социалистиг болгаш чоон үеалдыг радикалдар шимчээшкини партияларның төлээлекчилериниң ужуражыышкыны сентябрь 24-де ыңда эгелээн.

Июль болгаш августа болган чугаалажыышкыннар программаның чамдык үүлдерин чаартырынга хамаарыштыр үш партияның туруштарын дүүштүрер арганы берген. Шинтиирлеттинмейн артып калган өске айтырыгларны ол партияларның удуртукчуларының эрткен неделяда болган ужуражыышкынынга шинтиирлээр ужурлуг турган. Ынчалза-даа ол ужуражыышкынны үлетпүрүүн кол адырларынын будүрүлге черлерин нацпионализастаарын калбартыр дугайында Компартияның саналы-биле чоннээрешпезинин дугайын чоон үеалдыг радикалдар шимчээшкининиң делегациязы медеглээн, хуралдаар залдан үнүп чорутқанының соонда ара үскен.

«Юманите» солунунуң айтып турары-биле алырга, чоон үеалдыг күштериң эвилелинде ФКП-нин кады турар партиялары социал-экономиктиг хемчегларнин программазын элээн тода эвес тургузарын пеген турар. Кады кылган чазак программазынга ат салган 1972 чылдың соонда Францияның таваржып эртин турар кризизи улам улуу-биле хаңылай берген болгаш ону ажып эртеринге беш чыл мурнунда төлевилеп турган хемчегларден калбак болгаш дүрген хемчеглер алыры эргежок чугула деп, коммунистер болдуңун талазындан онзалап демдеглээннер.

Чугаалажыышкыннар ара үстү бөөрге, маргыдаалыг айтырыгларны шинтиирин тып алыры-биле ону уламчылаарынга болдуңун белеинн ФКП-нин Политбюрозу медеглээн. Ооң соонда социалистиг партияның болгаш чоон үеалдыг радикалдар шимчээшкининиң удуртучу органнарының хуралдарынга чугаалажыышкыннарны катап эгелээр деп шинтиирни хүлээп алган.

Келир чылдың чазынында болур ужурауг парламент сонгулдаларынга чедир үүгле партык чыл артын турар болганда, чоон үеалдыг күштериң эвилелинің партияларының чугаалажыышкыннары француз хей-нийтинин кичээнгейинде турар.

Куба—фестиваль чурту

Аныяктарның болгаш студентилериниң келир чайын Гаванага болур XI Бүгү-делегей фестивалынга белеткел талазы-биле кол кылын чорутқан чүүлдериниң бирээзи болза чоскта чаа Кубага эрттиргеп аныяктарның национал фестивалы болган. Ооң кол сорулгазы планетаның аныяктарының делегей шуулганының идеяларын пропагандаалаары, ону эрттиреринге эргежок чугула дуржулганы чедип алыры, культура база спорт талазы-биле Кубаның аныяктарын чедишкиниерин көөру, социалистиг туругуушкунуң айтырыгларын улам-на идепкейлии-биле шинтиирлээринче аныяктарны мобилизастаары болган. Чурттуң бүгү можуларындан аныяктарның төлээлекчилери Кубаның пайысылалынга чыылган.

ЧУРУКТА: национал фестивальдың киржикчилери.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

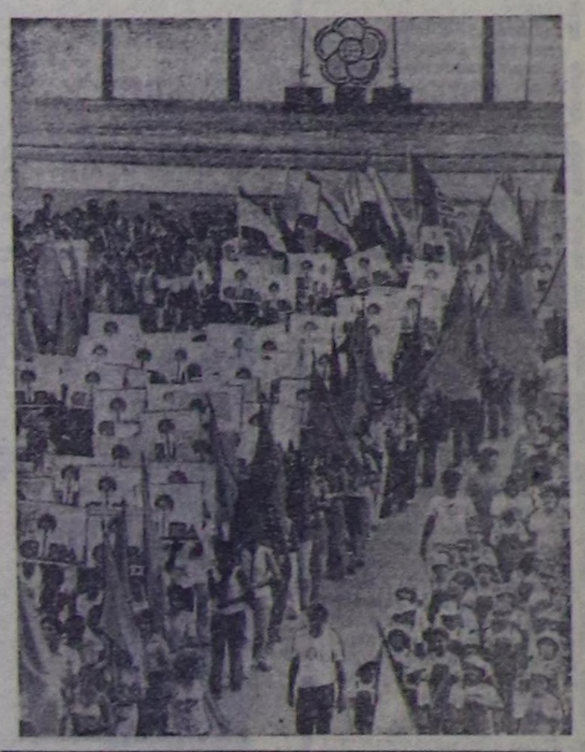

САНАЛ-ОНАЛ СОЛЧУЛГАЗЫ

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). «Нийти рынокту» болгаш Экономиктиг Дузаалажылга Чөвүлелиниң делегацияларының аразында ужуражыышкын аная болган. ЭДЧ-нин делегациязын ЭДЧ күүскомунуң даргазы, РСР-нин чазаанын премьер-министринин оралакчызы М. Маринеску баштаан.

Ийи таланың аразында «келир үеде чугаалажыышкыннар, оларның утказының болгаш хевиринин дугайында ажыл-херекчи санал-онал солчулгазы болган» деп, ЭДЧ болгаш Европаның экономиктиг нийтилежилгезинин делегацияларының ужуражыышкынының дугайында дыкнадыгда демдеглээн. Ужуражыышкынны киржикчилери «бот-боттарының туруштарын эки билчип ап база 1978 чылдың барги чартында дутуржулганы чарар дугайында чугаалажыышкынарны эгелээрин төлевилеп шыдааннар».

Күткүкчүлер нийти бодалдыг болган

ПЕКИН. (СЭТА). Барының герман христиан-демократтыг эвилел христиан-социалистиг эвилел деп оппозистиг болүктүн шериг айтырыгларының талазы-биле эксперти, бундестаттың камгалал айтырыгларының талазы-биле комиссиязының даргазы М. Вернер Кылатта албанның аян-чоруун кылын чеде берген.

Ол аян-чорук үезинде ону бундесверниң болгаш НАТО-нуң мурнунда улуг дужаалдыг чораан генералдары үдеп чоруур. Оларның аразында гитлерже шериглериниң Польшаже болгаш Францияже халдаашкынының киржикчизи, ол чурттарның хамааты чурттакчы чонун массалыг-биле боолаарының организакчызы, бундесверниң халашкан генералы И.-А. Кильманзег, а ол ышкаш шаанда генерал чораан болгаш 1937 чылда Герник деп испан хоорайны чок кылганы дээш дорт харысалгалыг Г. Третнер бар. Г. Третнер Чехословакияга, Норвегияга, Даниягa, Францияга, Италияга, Совет Эвиделиниге кем-бурузуг үүлгедиглерни кылган.

Амгы аян-чорукту баш бурунгаар белеткээн. Ооң мурнунда КУР-же гитлерже армиянга шаалдагы пашчы дээди шериг орденнери-биле шаннадын чораан болгаш милитаризмнин база реваншизмниң политиказының эң-не идепкейлиг талаалакчызы кылдыр сурагдыг болу берген барының герман халашкан генерал И. Штейнгор аян-чорук кылган. Чавырлыышкынга удур демиселжип турар Пекин биле ГФР-нин реакциялыг күштериниң аразында нийтилежир түүлдер хөй дээрзин хүлээп алыышкын үезинде Вернериң болгаш кыдат төлээлекчинин чугаалары көргүскен. Ол болза чүнүңдаа мурнунда налчаалыг антисоветизм болгаш делегей байдалын чидиглелиреринче нийти угланыышкын болган.

ИЗРАИЛЬДИҢ ХАЛДААШКЫННАРЫ

БЕЙРУТ. (СЭТА-ның корр). Кунктыг машиналарга детким алгаш, израиль үш шериг кезээ сентябрь 20-де ливан кызыгаарны эртип кирип, ливан девискээрде быжыглаттынган турушту тургузуп алган. Ооң-биле кады Израиль болгаш консерваттиг күштер Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң база национал-патриотчу күштериниң туруштарын артиллериябиле боолаарын үргүлчүлеп шиитаан. Израильдин шериглери ыызыгаардан 15 километр хаңы ыракта черлерни боолап турар. Оларның ужар-хемелери ливан девискээрин эргин ужуп артиллериядан яңзы-бүрү объектилерни боолаарынга айтып берип турар. Хамааты чурттакчы чоннуң оргузунда өөрүткеннерниң сапы оскен. Набатия хоорай болгаш ону долгандыр турар суурларны эң-не каржы-дошкун боолаашкынга таварыштырган. Ливанның мурнуу талазында чурттакчыларыпдан каш-ла ог-бүле арткан ындыг суурларда Сайду хоорайже хүн бүрү чүс-чүс ог-бүле кээп турар апарган.

Палестинаны хостаарының организациязының күүскомунуң даргазы Я. Арафат Ливанның мурнуу чүгүнде байдалга хамаарыштыр араб күрүнелериниң баштыннарынга чаа чагаа чорутқан. «Израиль болгаш ооң эвиделилери чурттың мурнуу чүгүнде байдалды улам-на күштүү-биле чидиглендирер дээш мөөннеттинген күжениишкинни үндүре берген. Оларның сорулгазы болза Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң байдалын таарыштыр тургузар талазы-биле Шторага чедип алдынган дутуржуушкунну боттандырарынче чүткүп турар ындыг үеде ол районга тайбынны чедип алырынче угланган хемчеглерни болдурбазы болур»—деп, ол чагаада айыткан.

Тургустунуң келген байдалдың үезинде палестин революцияга бүгү таланың деткимчезин коргузериниче араб күрүнелериниң баштыннарын Я. Арафат кыйгырган.

Шторага чедип алдынган дутуржулганы боттандырары дээш демиселжип турар Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң Ливанның эргс-чэгыргалары болгаш Ливанга тайбынны тургузар талазы-биле араб-тар аразының күштери деткээн деп, ол чагаада онзалап демдеглээн.

ПАРИЖ. (СЭТА). Мурнуу Ливанче Израильдиң халдаашкыны француз солуннарның улуг кичээнгейин хаара туткан.

Ол районда болуушчуннар дугаанда телеграммаларны «Израильдин Чепсектиг күштери Мурнуу Ливанче киргеп» («Фигаро» солун), «Израильдиң агрессиязы калбарган» («Юманите»), «Шериг ходелиишкиниерни дүрген өскүткеннер» («Матин») деп эгелербиле солуннар парлап үндүрген.

Ол бүгү районну суг-биле хандырып турар чуртта эң улуг Караун деп плотина аныында таварары берген деп айытышаан. «Ливанның мурнуу кезээнде Израильдин боочепсектиг халдаашкыны хүн келген тудум улам-на улуг хемчээлдиг болу берген»—деп, «Юманите» солун демдеглээн.

«Матин» солунунуң Бейрутта корреспондентинин дыыгадып турары-биле алырга, «хамааты дайынның бүгү үезинде дуржулганда тулчуушкуннар эң-не каржы-дошкун шинчилиг болу берген. Ливанның девискээринде ханылап кирип келген Израильдиң чепсектиг күштери консерваттардың шериглерни боттарының деткип турарын ам чажырбас апарган». Израиль талаа куяктыг таныларны, ракеталыг чадаг шериг кезектерни, артиллериялы болгаш ужар чүүлдү ажыглай берген.

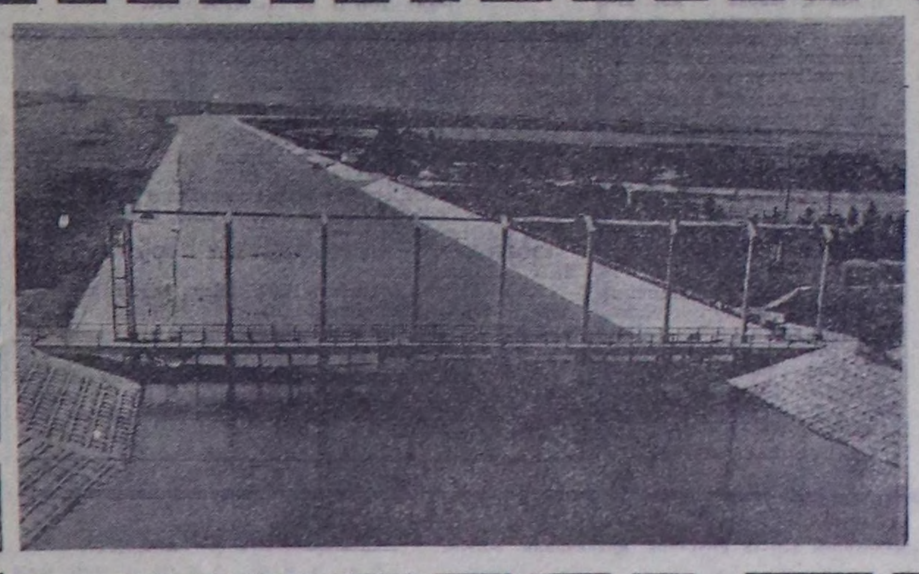

ДНЕПРНИҢ СУУН—КРЫМГА

Украинаның Комсомолу аттыг Соңгу-Крым канал биетин чуртувуста ирригацияның эң улуг тудугларының бирээзи болур.

Крымга Днепрнин суун чедирип келген канал Крымда болгаш Херсон областың чамдыызында кандаашкиниг черлерни суггарарын, Керчини, Феодосияны болгаш Крымның мурнуу эриктеринде өске-даа хоорайларын суг хандырылгазын шинтиирлээр арганы берген.

«Крымканалтудуг» эргеледин тудугжулары ам каналдың ийиги эзлчээн туда берген. Ону ажыглалга киирерге ам-даа 80000 гектар чаа шоалдерни суггарар аргалыг болур.

Ийиги эзлчээнин кол тудуу—тудуштурар канал болур. Ол канал кандлашкының Тарханкут чартык ортулуктун талазынче 42 километр ырак шойлүп чоруур болгаш 37 мун гектар черни суг-биле хандырар.

Тудуштурулга каналында турган дорт насос станциязы Днепрнин суун 80 метр бедикче үндүрер. Ол станциларның бирээзи-ле секунда бүрүзүнде 105 кубометр суг бээр.

Соңгу-Крым каналдың ийиги эзлчээнин тудуун 1982 чылда доозарын толевилээн.

ЧУРУКТА: кол каналдың нийти хевири.

А. ГОРДИЕВИЧИНИҢ болгаш А. ОБУХОВСКИЙНИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Чаа үүлдер

ДУРЖУЛГА СОЛЧУУШКУНУ

Социалистиг чурттарның архитекторлары чедишкиниг кады ажылдан турарлар. Олар делегацияларын солчуп, эн чугула темаларны кады ажылдап, бистиң хүнерниң архитектура хөгжүлдезинин айтырыгларын чугаалажып турарлар.

Чижээ, ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилели биле Венгр архитекторлар эвилелиниң аразында 1976—1980 чылдарда кылыр чогаадыкчы ажылдың керээни чарган. Совет болган венгр архитекторларның кады тургускан ниити планнары хөй үүлдерни хаара тудуп турар. Оларның аразында социалистиг хоорайларның хөгжүлдезиниң, комплекстиг чуртталга тудуушуп перспективалары база бар. Ол дээрге бүгү социализм чурттарынга чугула темалар болур.

ГДР-ниң архитекторлары Берлиниң эрги Кепеник районун чаартырынга киржир дугайында боттарының совет эштерин чалааннар. ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилели биле ГДР-ниң архитекторлар эвилелиниң аразында кады ажылдажылганың беш чыл планында, өске-даа планнарда ышкаш, «эрги бажыңнарны болган комплекстерни камгалап арттырары, чаартыры болган амыр үениң хереглелинге ажыглаары-биле таарыштырары чугула айтырыг болур» деп демдеглээн.

Кады ажылдажылганың планнарында «Архитекторларның эртем билиң болган оларның мергежилин бедидерн» деп тема база бар. Ында социалистиг чурттарның архитекторлар белеткээр дээди өредилге черлериниң хөй янзы харылзааларын, диплом ажылдарының көрүлделерин киргеп.

Эрткен чылын ГДР-ге болган социалистиг чурттарның архитекторлар эвилелериниң удуртукчуларының чөвүлел хуралында беш чыл планнарынга үндезилээн кады ажылдаары эй-не ажыктыг болур деп демдеглээн. Ындыг кады ажылдажылга социалистиг архитектура хөгжүлдезиниң, хоорайлар тудуушкунуун чугула айтырыгларын шинтпирлээринге бөртботтарынга дузалыг чогаадыкчы ажылды чорударын көрүп турар. Ындыг янзалыг чөвүлел хуралдар онза чугула үжүр уткалыг, чүге дээрге аная түнелдерни үндүрүп, моон соңгаар шинтпирлезе чогуур айтырыгларны баш бурунгаар көрүп турар.

Хоорайлар тудуушкунуун темазынга социалистиг чурттарның специалистериниң кады чорудун турар конкуретары чижектиг кады ажылдажылганың ындыг чаа хевирин база демдеглеп болур. Солчуушкун делегацияларының программалары база улам солун болган парын бооп бар чыдар.

Социалистиг чурттарның архитекторларының чанчыл апарган доктаамал ужуражылгаларын архитектура дугайында чугаа деп санап болур. Аная эй-не янзы-бүрү айтырыгларны чугаалажып көрген. Чижээ, хоорайның аян хевиринге улуг салдарлыг үүл болза үлетпүр бүдүрүлгелериниң архитектураза бооп бар чыдар. Бөгүнгү завод кандыг болур ужурлугул, келир үеде архитекторлар ону кайчаар көрүп турарыл, үлетпүр архитектуразының хөгжүүр орудары кандыг болуруул? Ол бүгү айтырыглар архитекторларның кичээнгейинин төвүнде турун турар.

Улуг Октябрьның чоок шулап орар юбилейинге тураскаатканг социалистиг чурттарның архитекторларының чыыжы Москвага болган. Оон киржикчилери «60 чыл дургузунда совет архитектураның дуржулгазы болган чедишкиннери» деп илеткелди дыннап, чугаалашкан болган Ленинград, Ереван, Ташкент хоорайларга баргаш, ында тус черлерниң архитекторларының хоорайлар тудуушкунуун талазы-биле дуржулгазын көргеннер.

Г. ГЕРАСИМОВА,
ПМА-ның корреспондентизи.

Кижи — бойдустуң төлү

ОЛАР—БОЙДУСКА ЫНАКТАР

Тарып каан саглагар талдар, ногаарарын көстүр инек-караалар, өң-баазын чечектер болган ногаа аймаа долган булуунга көргеш, кижиниң сагыш-сеткили чырып, чайгаарда өөрүшкүлүг апаар. Бо булуңга хүн бүруде он-он аныяк кызылчылар күш-ажылчы белеткелин эртиреррлер. Маңаа олар төрээн чериниң ажык-байдаа болган ооң агаар-бойдузунуң, янзы-бүрү дириг амытаннарының, үүнүтериниң дугайын улуг сонуургал-биле өөренирлер. Ында республиканың аныяк натуралистер болган дуржулгачылар станциязы ажылдан турар. Ооллар, уруглар маңаа эртемденнериң даалгазы-биле дуржулгаларны болган хайгааралдарны кылын чорудун турарлар. Эм кылыр үүнүтер талазы-биле Бүгү-эвилел институдунуң биология эртемериниң кандидады Алексей Иванович Шретер чоокта чаа аная аалдан чораан. Ол бистиң өөреникчиларивиске эм кылыр истод деп үүнүп Тывага кандыг байдалга озун болурун хайгаарап, хынаарын дааскаш барган. Эстон эртемден Вайсманның даалгазы-биле аныяк натуралистер болган дуржулгачылар «куузакуу» сортундан капуста-брюква гибридин Тываның байдалынга өстүрүп болурунун аргазы бар дээрзин бадыткан, беднк дүжүттү бээрин шынзытканнар.

Аныяк натуралистер болган дуржулгачылар хову, чечек болган сад ажылчыннары деп үш болүкке чардынган. Хову ажылчыннары Тываның Кодээ ажыл-агыйының дуржулга станциязы-биле, салчылар Алтайның үрежидилге институду-биле, а чечек ажылчыннары Москваның ботаниктиг сады-биле доктаамал харылзаалыг.

Бойдустуң аныяк өөнүктери аңга-ыяш ажыл-агыйының баштаар чериндан оцаалга алган. Олар Алтайдан эккелген дыттарны, шивилерни, хадыларны, пөштерни болган «А витамин» сорттуг чыжыргаланы тарып олурткаш, ажаан, хайгаараан турар.

Аныяк натуралистер болган дуржулгачылар фенологтарлыг, зоология талазы-биле пропагандистерлиг. Олар, ыланган бора-тоолайларга аажок ынак. Бо чылын бора-тоолайкылар «Полынка» («Агы») деп операцияны эрттирип, тоолайларга ажыктыг чем — агыны хөйүү чыып алганнар.

Аныяк натуралистер болган дуржулгачыларның станциязында дээди эртемниг дуржулгалыг агроном, арга-ыяш ажылдакчылары — башкылар хөй.

Бо юбилейлиг чылда аныяк натуралистер болган дуржулгачыларның станциязы 25 чыл оюн демдеглеп турар. 1952 чылда станцияның ажыттынганы-биле аныяк натуралистерниң болган дуржулгачыларының шимчээшкини Тывага эгелээн.

«Станцияны» тургузарының дугайында дужаалдан болган № 3 школага бичия өрээлден ангыда үүү-лаа чок турган. Ооң соонда станцияны областың техниктер станциязының бажыныңче көжүрген, ол бичии өрээлге сынмарлажып ажылдап турган бис. Элээн болганда кызыл партизаннар тураскаалының чанынга теплица туткан—аная дуржулга участогун тургузуп, өөренип турган бис»—деп, аныяк натуралистер болган дуржулгачыларның станциязының баштайгы директорларының бирээзи Валентина Васильевна Антипина сактып чугаалап орар.

1954 чылдан эгелеп аныяк натуралистерниң болган дуржулгачыларның ажылдарының делгелгезин кылын эгелээн бис. Оон эгелээн станция Тываның школаларынга методиктиг дузаны челирип эгелээн, ынчалза-даа ол үүле баштайгы шенелде базымнар болган.

Станцияның кежигүннериндеп Галина Доржу, Светлана Шальчимаа, Вера Хопуя, Майоол Сат, Елизавета Оюн, Александр Бегзи, У. Бөвейлеп болган өскелер-даа бирги аныяк натуралистер болган дуржулгачылар болганы сактыр-дыр бис. Оларның хөй кезии бистиң станциялыс-биле харылзаалыг. А Николай Медведев Москваның Тимирязев аттыг көдээ ажыл-агый академиязын дооскан. Вера Рязанова, Галина Мамонова, Василий Черных олар агроном, Владимир Мосикин, Ужар-оол Бөвейлеп, Лидия Селеванова болган өскелер-даа биологтар болгулааннар.

1952—1953 өредилге чылында станцияга 4 болгум 60 ооллар, уругларны хаара туткан турган болза, ол бо чылын 51 болгум болуп, 765 аныяк натуралистерлиг болган дуржулгачыларлыг. Ам республиканың 53 школаларының 2000 өөреникчилиг үстүү классларының бүдүрүлге бригадалары, 1228 кижи санныг 24 аңга-ыяш ажыл-агый болгумнери доктаамал ажылдан турар. Олар аңга-ыяш өстүрериге, ону өртпеп камгалаарынга болган эм кылыр үүнүтерни өстүрериге улуг дузаны чедирип турарлар.

Республиканың 20 школаларының 4—8 класстарының өөреникчилериден тургустурган аныяк тимирязевтер деп болгумнер ажылдан турар. Олар көдээ ажыл-агыйга ажылдаар күзелин илереп турарлар. Аныяк тимирязевтер болгумнери өөреникчилериң бүдүрүлге бригадаларының эге чадазы болуп турар.

Школалар өөреникчилериң эң эки бүдүрүлге бригадалары дээш чыл бүрү көрүлде-конкурстарга киржип турарлар. Эрткен чылдың Бүгү-Россия көрүлдезинге Барыын-Хемчик районунуң Шекпээр ортумак школазы тиилекчи болуп, Чырыдыышкын болган Кодээ ажыл-агый министерстволарының хүндүлел бижиктериниле, кинокабинетти дериир эт-херекселдер-биле шандаткан. Аңга-ыяш ажыл-агыйының Шагаан-Арыг ортумак, Турааның № 1, 2, Ак-Довурактың сес чыл, Сарыг-Септиң № 1, Кызылдың № 7 ,15 школаларында болган школа-интернатта болгумнер боттарының ажылын ам-даа экижидер сорулга-биле ажылдан турарлар. 1300 ажыг өөреникчи чылдың-на чайгы үеде школалар чанында өредилге-дуржулгалыг участоктарга ажылдан чайлаарлар.

М. ФИЛИМОНОВА.

Республиканың аныяк натуралистер болган дуржулгачылар станциязының директору.

«ССРЭ-ниң хамаатылары өөренир эргелиг. Ол эрге өредилгениң бүгү хевирлериниң халас болуру-биле, аныяктарның бүгү-ниити ыяап-ла ортумак өредилгезин боттандырары-биле... хандыртынар».

(ССРЭ Конституциязының төлевилелиниң 45 үүлүнден).

ЯРОСЛАВЛЬ ОБЛАСТЬ. Ф. Э. Дзержинский аттыг совхозтуң девискээринде Мокеевтиң көдээ ортумак школа-интернадында 280 школачы өөренип турар. Чаа туттунган үш каът бажында эки дериттинген өредилге кабинеттери болган лабораториялар, спорт залы, столовая бар.

Бүдүрүлге өредилгезинче школада улуг кичээнгейни салган. Школачылар көдээ ажыл-агый техниказын, чер болган мал ажылының үндезиннерин өөренип, чайын ол ажыл-агыйга практиканы эрттирип турар.

Школада профессионал-консультация төвү чеиишкиниг ажылдан турар. Ында Ф. Э. Дзержинский аттыг совхозтуң тускай эртемниглери болган эн эки ажылчыннары кирген.

ЧУРУКТА: профессия шилип алырының дугайында беседаны улуг агроном Антонина Константиновна Лубашованың кылып турары.

С. МЕТЕЛИЦАНЫҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Турисчи оруктар-биле

САНЫ КӨВҮДЭЭН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн күш-ажылчы белеткелиг уткууру-биле планныг даалгаларын чедишкиниг күүседип, туристерге болган экскурсиялаан кижилерге эн-не таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш туризм болган экскурсияның Тыва область чөвүлелиниң ажылдакчылары күженишкиниг ажылдан турарлар.

Октябрь революциязының 60 чылынга тураскааткан республика туриадазы бо чылын болуп эрткен. Аная бистиң республиканың туристериниң ажыгда Омск областын, Красноярск крайның, Абакан болган чурттуң өске-даа хоорайларының төлөөлери киришкен. Оон ажыгда бо юбилейге тураскаадың ВЛКСМ обкому, ДОСААФ организациязы-биле кады бистиң чуртувустуң чонунуң револючу болган күш-ажылчы алдарының оруу-биле походтуң киржикчилериниң республика слёдун организастаан бис.

Сөөлгү чылларда туризм болган экскурсияның область чөвүлели ажылчы чоннарының, студентилериниң болган школачыларның дыштанылгазынче онза кичээнгейни угландырып турар апарган. Амгы үеде Кызылдан Шушенское, Ак-Довурак, Хову-Аксы, Тайга станциязынче, Дус-Хөл болган Чагытайже автобустар доктаамал чорун келген. Бо черлерже мун-мун кижилер экскурсиялап, дыштанып турарлар.

1977 чылда экскурсиялаан кижилерге туснайлаан самолёттарның чаа-чаа маршруттары шингээттинген. Ленинград, Москва, Новосибирск, Красноярск болган өске-даа хоорайларга бистиң республиканың он-он туристи бөлүктери чорааннар.

Бо чылдың октябрь 1-деп эгелеп туристерниң «Найырал» поездизи Прибалтиканың болган чурттуң өске-даа хоорайларынче Тываның туристерин чедирер. Аная барык 400 хире кижи Кызылдан үнер. Олар үш хонук дургузунда Ленинградты сонуургаарлар. Туристер ниитизи-биле чурттуң он хире хоорайлары-биле танышжарлар.

Бо чылын туризмниң болган экскурсияның область чөвүлелиниң организациязы тургустунгандан бээр он чыл болган оюн демдеглээр. Болунуң юбилейиң бистиң коллективтиң ишчилери улуг-улуг чедишкиннерлиг үткүп турарлар.

Эрткен он чыл дургузунда Тывага туризм болган экскурсия көскүү-биле хөгжөөн. 1967 чылда маңаа үүле туристериң чаңгыс «Азас» деп баазының чайгы үеде 180 кижи дыштанып турган. Амгы үеде область чөвүлелинде үш база бар, аная чыллын-на нییн муң ажыг кижи дыштанып турар.

Республикага маршруттуг дыштанылга черлери чаңгыс-даа чок турган болза, үүле эрткен чылын ажылчы чоннардан 14 муң хире кижиниң дыштанып хүннерин чөп эрттирери организастаан. 1967 чылда бистиң чөвүлел чаңгыс-даа бөлүктү экскурсияже хаара тутпаан болза, бо чылдың эрткен 9 айларында барык 19 муң кижиниң экскурсиязын организастаан.

Үстүнде адаттынган сан-чурагайлардан аңгыда демдеглеп каар үүл болза, бо чылдың эрткен тос айларында 10 муң ажыг кижи республика иштинге аян-чоруктарны кылган. 1976 чылда безин туристериң иштинлен мастерге 7 кандидатты, 50 бирги разряддчыны, 590 массалыг разряддарның спортчуларын белеткээн бис.

Бот-тывынгыр туристериң күжү-биле Кызыл хоорайдан 30 километр черде Ондумга туристериң 60 олуттуг белеткел баазазын тургускан. Аная чыл бүрүде туризм талазы-биле инструкторларның болган дыштаныр хүн походтарының удуртукчуларының семинары эртип турар.

Туристер клубтарының ажылдакчылары республикага туризмни пропагандалаар талазы-биле база улуг ажылдарны чорудун келген. Олар кежээлерни организастап, боттарының күжү-биле походтар үезинде тырттырган фильмнери чоңга көргүзүп турар.

Оон аңгыда республиканың районнарынга туризмни болган экскурсияны сайзырадыр дээш улуг ажылдар кылдынып турар. Чыл санында-ла туризм болган экскурсия чөвүлелиниң шугуму-биле 40 муң хире кижи дыштанып турар.

В. МЕРЗЛЯКОВ,

Туризм болган экскурсия талазы-биле Тыва область чөвүлелиниң даргазы.

КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР

● Кызылдың дээди өредилге черлериниң бөлүк башкылары болган студентилери акы-дунйа Словакияга туристеп чораан ээн келгеннер. Олар делегейниң «Орава» деп аныяктар лагеринге бир неделя болганнар. Польшаның, Болгарияның, Чехословакияның аныяктары-биле аная ужурашканнар. Тыва АССР деп темалыг кежээни эрттиргеннер.

Туристер Братиславаның, Праганың тураскаалдыг черлерин улуг сонуургал-биле көргеннер.

● Тываның даг хемнери шапкын, ыпла ужарлар хөй. Ол ышкаш ооң бойдус чурумалы чараш. Бо бүгү туристериң улуг сонуургалын болдурун турар. Бо сезонда Совет Эвилелиниң бежен ажыг хоорайларының туристери бистиң республикага кээп, ооң хемнерин куду байдаркаларлыг, салдарлыг батканнар. Улуг-О, Баш-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем, Барлык маршруттары аян-чорукчуларга таарымчалыг, солун, берге болган. Боларның чамдыктарын чоокка чедирле кижи эртер арга чок деп санап турган, ам берге ужарларны, саарыгларны дилим туристер чагырын алган.

● Туризм болган экскурсия талазы-биле Тыва область чөвүлелиниң экскурсия бюрозунуң ачы-дузазын ажылчы чоннуң ажыглаан турары чыл келген тудум-на өзүп орар. Бо чылын чүс-чүс ажыл-ишчилер, студентилер, сургууллар, өөреникчилер Шушенскоеге, Москвага, Красноярскиге, Ленинградка, Новосибирскиге, Таллиннге, Саяногорскиге болган Совет Эвилелиниң өске-даа хоорайларынга чорааннар. Революцияның кавайы —Ленинградче барыксаан туристерниң саны өскен. Маадыр-хоорайга бистиң республикадан оон белүк чорааш келген. Тывадан турисчи поезд октябрь 1-деп эгелеп чоруурунга белеткениг турар. Ооң маршруду Ленинград таварын эртер.

(Бистиң корр.)

·СПОРТ·СПОРТ·

СПОРТЧУ БАЙЫРЛАЛ

ГАВАНА. (СЭТА-ның корр. И. Голубев). Найыралдыг армияларның дөрткү чайгы спартакиадазы найыралдың, акыдунмалышкы чоруктун байдалынга спортчу байырлал боон эрткен. Он хүн дургузунда чер бөмбүрээнин дөрт дивизин 23 чурттарындан келген 1300 армейжи спортчулар үүле аваалгыр, күштүг, мергежилдег, тиилелге чедип алырынга туруштуг болурунга кужун шенешкен эвес, харын он-он пайыралдыг ужуражылышкыннарны, беседаларны эрттирип, бөмбүрээктин барын талазынга социалистиг хөгжүлдениң оруун эң баштай шилип алган чурт—Кубаның дайынчы болган революстуг алдар черлериге барып чорааннар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга тураскааган ол спартакиада Кубаның төөгүзүнге үүле спортчу улуг болуушкун болган эвес, харын политиктиг болган ниитилел ужур-дузалыг болуушкун болган. «Найыралдыг армияларның аразында акы-дунмалышкы чорукту доктаамал быжыглаар дээш» деп кыйгырыглыг, шериг спортчуларының ол улуг шуулганы бодунуң сорулгазын чедишкиниг күүсеткен.

Маргылдаалар үезинде—стадионнуң маңнаар оруктарынга, мөгелер хүрежир залга, боксёрлар залында, спортчу шөлдерге, боо адар, сутта эштир черлерге—спортчу улуг көдүрлүүшкүн-биле кады пайыралдың болган эш-хуу чоруктун өзүзу көстүп турган.

Мурнундагы чылдарда эрткен спартакиадаларда ышкаш, социалистиг чурттарның шериг спортчулары боттарының чурттарында спорт хөгжүлдезинин бедик деннелдинн база катап көргүскен. ССРЭ-ниң спортчулары хөй медальдарны алган болган шаналдыг черлерни эеллээн. Спортчу деннели чыл келген тулум-на өзүп турар Кубаның спортчулары эвээш эвес медальдарны чаалап алган. ЧССР-ниң, ГДР-ниң, Венгрияның, Болгарияның, Польшаның спортчуларының чедишкини улуг болган.

Вьетнам Социалистиг Республиканың, Йеменнинг, Мексиканың, Гайананың, Ямайканың, Алжирниң, Иракның, Анголла Улус Республиканың спортчулары бо спартакиадага бир дугаарында киришкени оларга улуг өөредиг болган, олар оон улуг дуржулганы ап, делегей хемчээлдиг спортчу чедишкиннерлиг спортчулар-биле күжүн шенешкен.

Кубаның кайгамчыктыг чиик атлеттери, делегей рекордсменнери Альберто Хуанторена болган Алехандро Касаньяс, совет спортчулар: молот октакчызы Валентин Дмитренко, мотоцикл мунукчузу Геннадий Моисеев, парашютист Николай Ушмаев, венгр боксер Ласло Орбан, польша адыгжы Зигмунд Генселек болган спартакиаданың өске-даа чемпионнары маргылдааларның ёзулуг маадырлары болганнар.

Эң хөй киржикчилиг болган бо спартакиада болза үүле бодунуң спортчу сорулгазын күүсеткен эвес, харын Кубаның политиктиг болган ниитилел амыдыралынга улуг болуушкун болган, найыралдыг армияларның база янзы-бүрү чурттарның улустарының аразында спортту калбартырынга улуг идиглиг болган деп маргылдаа хаан турда делегацияларның баштынчары чүве чугаалаан, демдеглээн.

КУБА ШТАНГИСТ — ДЕЛЕГЕЙ ЧЕМПИОНУ

БОНН. (СЭТА). Роберто Уррутиа Кубаның штангистериниң аразындан делегей чемпиону атты бир дугаарында чедип алган. Барыын герман Штутгарт хоорайда эртип турар делегей маргылдаазынга ол 67,5 кг чедир дензите киришкеш, ийи хевирге 315 кг-ны көдүрген, делегейниң чаа рекордун тургускан.

Уррутиа—совет специалист Евгений Рыскининиң өөреткенин тренер Рамон Мадригалдың удуртулгазы-биле ажылдан турар. Робертонун кадайы —эмчи сестразы, удавас божуур. Уррутиа келир чылын университетке кирер сорулгалыг болган спортчу журналист болур күзелдег.

Кубада спорт кайгамчык дүрген сайзыран турар. Чиик атлеттер, вейсполистер делегейде кол черни эеллеп турар, оон соон дарый Хосталга ортулуунун боксёрлары, а ам кээ, штангистер мурнуку одуругже үнүп турар апарган.

СЭТА-ның корр.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Буратинонун делгелгези».
11.00—«Ада-иелер, силерге!». Чагааларга харылар.
11.30—«Эртенги почта». Музыкалыг программа.
12.00—«Амы-хууда аас-кежин». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү серия.
13.10—13.20—Чапсар.
13.20—Аргентинаның аас чогаалының «Эсперанса» деп ансамбли.
14.10—«Ону шыдаар - силер». Чогаадык чылларын бешкурузу.
15.00—«Кижи. Чер. Октаргай». Совет Эвилелиниң Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу - космонавтызы В. И. Севастьянов дамчыдылганы чорудар.
15.40—«Тоолдуң аалчылары». «Семург». Уран-чечен фильм.
17.20—«Кадыкшылга». Эртемнептередилгелиг программа. Эмчи Ю. В. Белянчикова дамчыдылганы чорудар.
18.05—«Молдав ССР-ниң улустуң артизи Л. Ерофеева ырлаар». Музыкалыг телефильм.
18.25—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. Политиктиг хайгаарактыг А. Каверзнев дамчыдылганы чорудар.
18.50—«Дириг амытаннар орнында». География эртемниң кандидады Н. Н. Дроздов дамчыдылганы чорудар.
19.50—20.00—Чапсар.
20.00—Медээлер.
20.10—«Спортлото» тиражы.
20.20—«Волганың Ока-биле каттышкан чериндe». «Хоорайлар болгаш кижилер» деп бөлүктен документалдыг телефильмниң баштайгы коргузүү.
20.50—«Амы-хууда аас-кежин». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы коргузүү. 4-кү серия.
22.00—Футболга ССРЭ-ниң чемпионэды. ЦСКА—«Динамо» (Киев). «Динамо» Төв стадиондан дамчыдылга.
22.45—«Ye». Информастыг программа.
23.15—Футболга ССРЭ-ниң чемпионадындан дамчыдылганың уланчыазы. ЦСКА—«Динамо» (Киев).
23.45—23.55—Чапсар.
23.55—«Артлото». Эстрада программазы.
01.00—01.35—Аар атлетикага делегей чемпионады. ГФР-ден дамчыдылга.

Агаар

Кызылга болгаш республиканың девискээринге бөгүн шокар булуттуг хүн болур. Чамдык черлерге бичии чаар. Соңгу-барыын чүк угланышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарга 8—12, артканнарынга — 13—18. Кызылга —13—15 градус чылыг болур.

1977 чылдың сентябрь 27—28-те эртенгиниң 9 шактан эгелеп туризм талазы-биле чөвүлелге (Ленин кудумчузу, 29) КЫЗЫЛ—АБАКАН— СМОЛЕНСК —МИНСК — ВИЛЬНЮС—КАУНАС — КАЛИНИНГРАД—РИГА—ПСКОВ —НОВГОРОД — ЛЕНИНГРАД — АБАКАН—КЫЗЫЛ маршрут-биле чоруур турпоездинин туристериниң бүруткели эгелээрин туризм талазы-биле Тыва область чөвүлели дыннадып тур. Кызылдың, «Көк-Тей» болгаш «Сукпак» совхозтарының туристери бүруткелди эртер.

Бии-Хемден аңгыда өске районнарының туристери бүруткелди **1977 чылдың сентябрь 30-де эртенгиниң 9 шактан** эгелеп эртер.

Бии-Хем районунуң туристериниң бүруткелин 1977 чылдың октябрь 1-де Кызылдан автобустар Туран хоорайның автовокзалынга чеде бээрге чорудар.

Турпоездиниң автобустары Кызылдан 1977 чылдың октябрь 1-де эртенгиниң 10 шакта чоруур. Туристер хоорайның күш-культура бажыңының чанында шөлге (Интернациональная кудумчузу, 1) чыглыр.

Бүруткедирде туристер паспорттуг азы бодунуң кедээ Совединден шынзылгалыг болур.

ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Сентябрь 25-те ногаан театрга орус дылга **«ОРУС КАТТЫРЫНЧЫГ ШИИ КЕЖЭЭЗИ»** деп көргүзүг болур. Хүндүскүнүн 2 шакта эгелээр.

Касса паркта болгаш «Саян» универмагта ажылдан турар.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Иван биле Марья» 9.30, **«Ыпакшылдың чайы»** (2 сериялыг) 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «От, суг болгаш чес хоолайлар» 9.30, 11.10, **«Дамчыдыы болбас дүлгүүр»** 15.10, 17.10, 19.10, **«Стажер»** 12.50, 21.10 шактарда.
«ВОСТОК»: «Дүнекиде сылдыс» 15.00, **«Эрги боо»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Азажыгаш» 15.00, **«Кара ракты аспаанда»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

1972 чылдың ноябрь 11-де Сарыг-Септе ДОСААФ СТК-ның Сергей Марланович Дипчитко тывысканы ВД сериялыг 467584 дугаардыг чолаачы шынзылгазы читкен, ону ам күш чок деп санаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнун 2-24-63, редакторнун оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийже амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетүүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут киллистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейи барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 320.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелеттиниң типографиязы (Кызыл Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын №4). ТС—01277.